חיי שרה

וטהר לבנו

מענה על שאלות רבות בפרשה

זוידושים מקוריים וחידושים עצומים

להצלחת ולישועת ה' בכל משאלות לבו לטובה אמן
שותפי לכל זיכוי הרבים של "וטהר לבנו"

ר' אברהם בן שושן גואטה שליט"א

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו

יצאו לאור 5 כרכי "וטהר לבנו"

בראשית - שמות - ויקרא -במדבר – דברים

ואנא התפללו להצלחת שותפי רבי אברהם בן שושן לעשירות בקרוב

ושנזכה אני ושותפי להוציא כרך מועדים וכרך הגדה של פסח
ומרחב ים על ב"ב ותמצית מנחת חינוך ועוד בס"ד.

ושיהיה לעילוי נשמת אביו מר שושן בן אברהם וסמינה גואטה זצ"ל

ולע"נ אמו מרת זאיה גואטה ע"ה בת שלמה ורחל כליפי ע"ה

וברכה לבנו היקר שי שושן בן אברהם גואטה נ"י על מסירותו המושלמת לספרים הקדושים
הקב"ה ישלם שכרם בזה ובבא

חלוקת כרך "בראשית" אצל המחבר יוחנן ריינר 0527120333 בבני ברק, "בחינם" ללומדים בספר

פרשת
חיי שרה

פרשת חיי שרה

חיי שרה

הרי מיתת שרה כתובה כאן??

יהודי צדיק צעיר לימים שאל אותי שאלה זו, מדוע פרשתנו נקראת "**חיי שרה**", ולמרות שזה כתוב בפסוק הראשון בכל זאת היות ומסופר על הפטירה שלה אם כן שיקראו לפרשה "**שרה**"???

והתשובה בפשטות היא, שפטירת שרה **לא היתה לשם מוות**. כי הנה השטן טען לאברהם בהלוויית שרה שהוא - אברהם אשם בפטירת שרה, וזה שקר כי יצחק ביקש מאברהם שלא יגרום לשרה למות מסיפור העקידה, ובאמת השטן הוא זה שסיפר לה (וכפי שכתבנו בפרשת וירא).

ואפשר שלא סיפר לה בשביל להורגה, אלא יתכן שהשטן הרג אותה בסיפור גם בכוונה לשם שמים, לשם "**חיי שרה**" הטובים, שלא תסבול בצער הספק שנפסל מקרבן חלילה.

וכן גם על הצד שהוא כשר ועולה תמימה, עדיין יגברו עליה הגעגועים "**איפה יצחק, העולה תמימה שלי**" כי הוא נטמן 3 שנים מיד אחר העקידה, **ולכן** נפטרה לטובתה, כי מיד בעלותה השמימה פגשה את יצחק בגן עדן ושמחה עמו (ע"פ מדרש שכל טוב כ"ב).

וכפי שכתוב בפרקי דר' אליעזר: ר' יהודה אומר כיון שהגיע החרב על צווארו פרחה ויצאה נפשו של יצחק, וכשנאמר לאברהם "**אל תשלח ידך**" חזרה נפשו לגופו.

ובפרט שיש דעות **בעלי התוספות והחזקוני** בשם **מדרש הגדול**, שנטמן 3 שנים בגן עדן, ושם התענגה שרה עם בנה הקדוש 3 שנים, וזה אכן "**חיי שרה**" ולא מות שרה, **שאכן** ממעשה טוב של העקידה לא יצא רע, ושלוחי מצוה אינם ניזוקים, ולפטירה שכזו קוראים בשם חיים ולא מוות.

כי לפגוש בגן עדן את הבן יקיר העולה תמימה!! אין חיים טובים מאלו, וזה ממש "**חיי שרה**". **וזה** גם ממש מסביר מה היה הצורך של יצחק להיות למעלה בגן עדן בחייו, כדי שהוא ישמח עם אמו הצדקת והיא תשמח בו.

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"

כתוב במדרש (אסתר רבה פרשה א' סימן ח'): רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם, בקש לעוררם, אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה??? אלא תבוא אסתר שהייתה בת בתה של שרה שחייתה 127 שנים ותמלוך על 127 מדינות.

וכאן הבן שואל וכי זכות היא לאסתר למלוך על 127 מדינות? וכי זו זכות לצדקת?? **הרי** כל רצונה היה להציל את עם ישראל מהרג ומביזה, ולכך היא הקריבה את עצמה ואת משפחתה ואת המשך חיי הקדושה שלה עם מרדכי היהודי, והתמסרה מרצונה לאחשוורוש הרשע רק כדי להציל את עם ישראל, ואם כן לצדקת כזו האם בכלל משנה כמה מדינות יש לה במלכותה??

אדרבא היא נגעלה ממלכות זו, והיא **החשיבה זאת לאבדון**, וכפי שאמרה, "**וכאשר אבדתי אבדתי**"???

ונראה לבאר, שאסתר הצדקת הייתה שבורה ואומללה שנלקחה לבית אחשוורוש, שהרי היא כיחשה את כוחה ואכלה רק ירקות ומעט אוכל כדי שלא תילקח אל אחשוורוש, וכשנבחרה להיות מלכה זה ממש שבר את ליבה, אבל כשאמרו לה שהיא הפכה להיות מלכה על **127** מדינות, המספר הזה כביכול צלצל לה בראש, וקלטה שבעצם המספר הזה כבר קיים!! והבינה שזה לא מקרה!!!

שהרי שרה חיה **127** שנים, ועל שרה נכתב "**חיי שרה**", כי מסרה את חייה להקמת עם ישראל, וזה חיזק אותה, שהיא לא אבודה!! ושזכות שרה אמנו מלווה אותה, אבל רק בתנאי שאכן תצליח להציל את עם ישראל, כי זה כביכול המטרה המשותפת שלה עם שרה.

ובזכות האמא הגדולה שרה אמנו שהפיצה תורה ואמונה בכל מקום שהייתה, והקימה את עם ישראל במסירות נפש (וכפי שיורחב בהמשך), זכה עם ישראל שאסתר המלכה קיבלה כוח מלכות על כל העולם, וכך היא השפיעה משליטתה גם ברוחניות על כל ה-127 מדינות (שזה כל העולם מהודו ועד כוש), **וכפי** שכתוב **במדרש הגדול** שכל שנה של צדקות של שרה השפיעה מלכות של מדינה אחת עבור אסתר.

ולכן עד לימינו תהיה בכל מקום אפשרות להקים מקום תורה, ויוכל כל יהודי בכל מקום בעולם מ"**הודו ועד כוש**" להתחזק ולהתקרב לבורא עולם, "**לבל ידח ממנו נידח**", וכ"ש אנחנו שבתוך עמנו אנו יושבים לא נידחה חלילה.

ללמדנו, שגם אנחנו במקום להתייאש ממצבים הנראים לנו "אבדון", נחפש את האור שבקצה המנהרה, ואת ההסתרה שבתוך ההסתרה, כי כבר אבותינו הקדושים הטמינו כוחות מיוחדים לכל מצב קשה, ואבותינו טמנו לנו שם שערי הצלחה, שערי תקווה, שערי התעלות ובנייה מתוך השפל, כמו שכתוב "התנערי מעפר קומי" וכן כתוב "מאשפות ירים אביון", וזכור נזכור "אבן מאסו הבונים הייתה לראש פינה", רק חזק חזק ונתחזק, לעולם אל ייאוש, רק תקווה חזק ואמץ וקוה אל ה'.

קרית ארבע היא חברון

כתב רש"י שנקראת קרית 4 או על שם 4 ענקים שחייו שם, או על שם 4 זוגות הקבורים שם, אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

ויש כאן מקום להתבונן, שהנה גם במקום קדוש כמו חברון עיר האבות, אפשר להתחבר למקום לא בקדושה כעיר האבות אלא להתחבר למקום בטומאה כעיר 4 הענקים שהיו רשעים.

ועוד נקודה שבאה לאחר התבוננות, שהנה מצד אחד השם קרית 4 על שם **4 הענקים** זה על שם אנשים ענקים **שחיו שם**, ואילו על שם **4 זוגות** הכוונה זוגות של **נפטרים הקבורים שם**.

וברור שהשם קרית 4 על שם הזוגות הקבורים שם זה הרבה יותר עוצמתי ובלי שום השוואה לעומת שם המקום על שם הענקים שחיו שם, למרות שזה על שם חיים לעומת על שם נפטרים, כי עדיף נפטרים קדושים וטהורים, מ-4 ענקים עוצמתיים בגשמיות חיים!!!

ועל זה לא שייך הכלל שאמר **שלמה** בחוכמתו **טוב הכלב החי מאריה המת**, כי האבות הקדושים **במיתתן נקראים חיים**, וזכותם מגנת עלינו כל משך הגלות הארוכה שתסתיים בקרוב בימינו.

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכותה

"ולבכתה" - כתבו **המפרשים** שיש **כ"ף קטנה**, כי לא בכה אלא מעט, **ויש** מפרשים שכדי שלא יאמרו שהתחרט על העקידה שגרמה לפטירת אשתו, לכן בכה רק מעט.

והנה בגמרא (בבא בתרא נ"ח א) מסופר שרבי בנאה נכנס לתוך מערות קבורה בכדי לציין ארכה ורחבה, בשביל שכהנים וטהורים לא יאהילו על הקבר ויהיו טמאים. כך הגיע למערת המכפלה ונכנס לקברי האבות, **וכתב הרשב"ם** שרבי בנאה היה אדם גדול וחשוב, לכך ניתנה לו הרשות להיכנס לקברי הצדיקים, אומנם בספר **כפתור ופרח** (פרק י"א) כתב בשם **תשובת הרי"ף** שכל זה היה חלום.

וכשהגיע למערת אברהם אבינו, ראה שם את אליעזר עבד אברהם, וכשרצה להיכנס למערה, ראהו אליעזר ואמר לו שאברהם ושרה עסוקים, אמר לו רב בנאה שאל מהם רשות שאכנס, ואכן אברהם אישר לו להיכנס, וכשנכנס ראה את אברהם במצב ששרה בודקת לו לכלוך מהשערות!!!

וזה מאוד מוזר, והפלא עצום, הרי אנו מדברים על האבות הקדושים שכל כולם קודש קדשים, שגם בחייהם היו מעל הגשמיות ובעולמות עליונים כל שכן לאחר מיתתם, ומנהג זה אינו מנהג בני אדם כלל, על אחת כמה וכמה שאין זה נאה לאברהם ושרה, בפרט לאחר מיתתם שפשוט שאין לשער גודל קדושתם!! ומדוע רב בנאה ראה דווקא התנהגות זו אצל אברהם ושרה ועוד לאחר פטירתם??

אלא התחדש בס"ד חידוש מבהיל על הרעיון, שהנה אברהם אבינו מלבד ששרה הייתה אחיינית שלו ויתומה, הוא אהב אותה כאשתו יותר מהרגיל, ושמר עיניו עד כדי כך שמעולם לא ראה אישה, ורק כשקרבו למצרים ראה אותה בנהר במקרה ולצורך גדול, והיה לו קשר אמיץ וחזק איתה, עד כדי כך ששמע בקולה גם בדברים הקשים ביותר מבחינתו, שהיו היפך ממורשת חייו חיי איש החסד!! שלאור בקשת שרה אשתו הוא זרק או הסכים שהגר תברח מביתו פעמיים, וגם את בנה של הגר הקטן ישמעאל הוא זרק לסכנות, כי אכן הם תעו במדבר וצמאו והגיעו עד שערי מוות.

ומלבד זאת הוא והיא עברו סבל רב ביחד שפעמיים נחטפה שרה, ומעל הכל הם ביחד המתינו שנים רבות לבן, וסוף סוף שמחו יחד מאוד שנולד להם בן בנס שלא כדרך הטבע!!! בקיצור, הם היו קשורים בנאמנות בלב ונפש מעל הרגילות הקיימת בין בני זוג. ובכל זאת אברהם לפני מותה שיקר עליה שהוא ויצחק הולכים לישיבה, ולא סיפר לה שהולכים למצוות העקידה, וגם במותה בכה עליה רק קצת!!!! וכל כך למה?? למה אכן בכה עליה רק קצת???

ועל זה התשובה המפורסמת היא, בכדי שלא יגידו הליצנים שבכה על שמתה אשתו בגלל העקדה, ועכשיו הוא בוכה ומתחרט שעשה את העקדה ושיקר על אשתו וגרם למותה!!!!

נשאלת השאלה, מילא אברהם שיקר עליה בקשר לעקידה כי חשש שהיא תסרב או תעכב את מצוות הבורא, ניחא!! כי עליו החובה לקיים מצוות בורא עולם גם אם אשתו תסרב, **אבל** לבכות קצת עליה, למה??? וכי בגלל כמה ליצנים ימעט בכבוד שרה??? הרי הכאב הוא טבעי וזועק לשמים!!! למה התייחס לליצנים???

אלא נראה שאברהם העדיף למעט בכבוד אשתו, ולהתגבר על הכאב הטבעי ולהתאפק, **רק בשביל שלא יתחלל שם שמים**, שיהיו מי שיאמרו שהוא חס ושלום מתחרט על מצוות העקידה!!!!

ולכן היה חשוב שרבי בנאה יראה שלשרה אין כעס חלילה על אברהם, לא רק כי בעולם האמת הכל גלוי וידוע שאברהם פעל לפי האמת והישר וזה רצון הבורא, ואם כן בוודאי בעולם האמת שרה הבינה את אברהם ולא כעסה ולא הקפידה עליו.

אלא היה חשוב שרב בנאה יראה שגם **לפי חיי העולם הזה** כביכול, גם כן שרה לא כועסת על אברהם, שגם לפי כללי העולם הזה ובלי הידיעה מעולם האמת, היא אוהבת את אברהם בלי כעס, ועד כדי כך שאפילו הלכלוך של אברהם חביב בעיניה ביותר, וזוהי המחשה הכי פשטנית והכי מוחשית לכבוד מוחלט, שזה לנקות את הלכלוך של השני מרצון ובשמחה, כאמא המנקה צואת בנה הפעוט.

וכמו שמסופר (כמדומה לי) על **הרמב"ם**, שהמלך מאוד אהב אותו ולכן השרים הגויים הלשינו עליו למלך שהוא שונא את המלך עד כדי כך שיסרב לשתות מכוס היין של המלך, **ואכן** כפי שציפו שונאיו, הרמב"ם סירב לשתות כי זה יין של גויים האסור לשתייה ליהודי, **אבל** כדי להוכיח למלך הכועס שאינו מזלזל בכבודו, מיד שטף למלך את רגליו במים ומול המלך והשרים הרמב"ם שתה את המים המלוכלכים, וכך נוכח המלך באהבתו העזה של הרמב"ם אליו, שאפילו לא נגעל מהלכלוך שלו.

ואת זה ראה רבי בנאה ששרה מעולם וגם בדרך הטבע, לא הקפידה על אברהם על ששיקר לה וגם על שלא בכה מספיק כשנפטרה, כי גם אצלה כבוד שמים היה מעל לכבודה!! וגם היא האמינה לבעלה שכל פועלו לשם שמים ובדרך האמת.

וזה מלמד אותנו כמה צריך להיות אכפת לנו כבוד שמים יותר מכל כבוד וכל רגש אפילו טבעי ומכל דחף ומכל יצר.

וכמובן נלמד מזה שיש דברים הנוגעים לעבודת השם והתעלות ביראת שמים שלא חייבים לספר לשום אדם גם האהוב עליך ביותר, כשחלילה הגילוי עלול לגרום את ההיפך מרצון הבורא, שבמקום עלייה רוחנית תהיה לך ירידה רוחנית, וכמובן צריכים להתייעץ עם רב גדול שירד לעומק העניין, בכדי שלא יצא תקלה שנאה וחורבן במקום בנייה, אהבה ושלימות.

וחשוב לספר אודות יהודי מסויים שפעל רבות בקירוב רחוקים אבל הוא הסתיר זאת מאשתו, כי היא אשת חיל וצדקת וחכמה ומעל הכל היא אישה צנועה ששונאת את אור הזרקורים, ובעלה שחשש שהיא תתנגד לפועליו לכן הסתיר זאת ממנה. אבל יום אחד זה התפוצץ והיא גילתה הכל, והיא תפסה אותו לשיחה, כאשר יש מועקה באוויר "**איך הסתרת ממני הכל**", הרי אני אשתך, איך הסתרת ממני???

ואותו יהודי היתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת, וסיפר לה על סיפור שהיא אשתו קראה לפני תקופה קצרה על אדם זקן בלונדון שהציל ילדים רבים בתקופת השואה, ואשתו לא ידעה מזה כלום, **ורק** אחר פטירתו היא גילתה זאת מהיומנים שהחביא במגירה שלו, **ואותה** אשה כשקראה סיפור זה בכתה מתוך התפעלות מגדלות אותו אדם שפעל בנחישות להציל ושלכן הסתיר זאת גם מאשתו.

וסיפור זה צץ בדיוק ברגע מביך זה, ואז אמר לה הבעל: הנה לך אשתי היקרה שיש דברים וסודות שלא נורא שהבעל לא מספר לאשתו, ותאמיני לי שעליך לשמוח מאוד!!! כי עדיף סודות כאלו, מאשר סודות שה' ירחם מסודות כאלו רח"ל, ואשתו הצדקת קיבלה את דבריו ולא כעסה עליו וגם הסכימה להמשך פעליו, כי הבינה עד כמה בעלה נחוש לפעול טוב, וברוך ה' הכל התקבל ברוח טובה, והשלום בית רק נבנה מזה ולא נפל מזה, אלא להיפך נוסף נדבך חשוב של הערכה וכבוד אמיתי.

ויבוא אברהם לספוד את שרה

ואיפה יצחק???

יש לתמוה ולהקשות למה בהלוויה היהודית הראשונה, הבן יחיד "יצחק" לא הגיע והשתתף בה?? ולדעות (פרקי דר' אליעזר) שיצחק עלה לגן עדן בעת העקידה או (בעלי

התוספות והחזקוני בשם המדרש הגדול) אפילו נטמן שם 3 שנים, מובן שלא הגיע להלוויה כי ראה את אמו לאחר פטירתה (מדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק כ"ב) (ר' יודא אומר כיון שהגיעה חרב לצוארו פרחה נשמתו בג"ע וראה נשמת שרה אמו שכבר מתה), וראה בטובה וראתה אותו בתפארתו בלימוד תורה בגן עדן.

אבל גם לדעות שיצחק נטמן 3 שנים בישיבת עבר רבו, בכל זאת מובן שלא בא ללוויה, שהרי לפני העקידה אברהם אמר לשרה שהוא לוקח את יצחק שילמד תורה.

ואכן הלך מיד אחרי העקידה בלי הפסקה ללמוד תורה כפי שהבטיח לאמו לפני מותה, **והעקידה הרי היא חלק מהתורה הכתובה**, והיא גם **הכנה עצומה ללמוד תורה בקדושת עולה תמימה**, בוודאי שזה לא היה הפסק בהליכה ללמוד תורה, וכך גם יצא שאברהם אבינו לא שיקר לשרה, כי אכן הוא לקח את יצחק שילמד תורה בקדושה עצומה כעולה תמימה ובלי שום הפסקה מרצף הלימוד.

ויהי רצון, שבזכות אבותינו ואימותינו הקדושים והטהורים, יושפע עלינו שפע קדושה ואהבת ה' ויראת ה' טהורה לעד.

חיי שרה, מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה

כתב רש"י שכולם שווים לטובה, ונשאלת השאלה וכי כל שנות שרה היו לטובה, הרי רוב שנותיה היו בצער!!! **וכפי** שכתבו המפרשים. שהרי עד גיל 90 לא היה לה ילד והיא חשובה כמת, ובעצם היא עצמה הייתה רוב חייה בעלת מום **איילונית**, וגם לאחר שנולד יצחק משך שנים הייתה בצער כי פחדה שישמעאל יקלקל או יהרוג את יצחק, וממילא רק שנים מועטות היו טובות, ואיך כתב רש"י שכולם היו לטובה??

ואם הכוונה שכל חייה היא הייתה טובה בצדקות ומעשים טובים, הרי זה כבר נדרש מתחילת הפסוק כפי שכתב רש"י, בת 100 כבת 20 ללא חטא???

וראיתי תירוץ נפלא **מהחידושי הרי"ם** שסיום הפסוק בא ללמדנו שלא היו לשרה בכלל עבירות, גם לא עבירות שתוקנו למצוות על ידי תשובה מאהבה, אלא כל שנותיה היו שווים לטובה, צדיקה גמורה מתחילתה ועד סופה, צדיקה מושלמת!!!

ולפי דבריו זכתה שרה במעלה שלא כתובה באברהם, כי אברהם אבינו בהיות בן 3 או מגיל 40 או מגיל 48 הכיר את בוראו, ולא ממש מתחילת החיים כמו שרה אמנו.

והוסיף הבה"ח **"אביעד כבירי"** ה' יחזקהו ויצליח דרכו ברוחניות ובגשמיות, שאין כאן פגיעה במעלת אברהם, כי ייתכן שכל השלימות של שרה הייתה בזכות אברהם אבינו שחינך אותה לתורה ומצוות, וזה הכבוד הגדול ביותר למחנך שתלמידו מושלם!! (וזה מתאים יותר לדעה שבן 3 הכיר אברהם את בוראו, שלפי זה היה אברהם בשעה שנולדה שרה עם 7 שנות תורה.

ונראה לומר שאכן יש מקום להסביר שהכוונה שכולם היו שווים לטובה היא כפשוטה, כי ברגע שעלתה לשמים מיד היא ראתה ברור למפרע שכל חייה היו לטובה, **וכאן** התורה מסכמת את חייה לאחר מותה, עם מסר לדורות. כי רק למעלה בשמים מבינים שחיי הצער בעולם הזה הם טוב שמקנים טוב נצחי, ודע שכגודל הקושי וההשקעה כך גודל האהבה והשכר הנצחי.

ונלמד מזה, שגם בזמנים הכי קשים אל תיפול ברוחך, זכור כי בעתיד יגיע יום ותראה קושי זה כחוויה מתקנת וחלק חשוב בבניית האישיות שלך, ותראה זאת כטובה גדולה, רק עכשיו הכל נראה שחור משחור, אבל אין לך את המשקפיים הנכונות.

ועוד נלמד מזה, שלא נחשוב שייסורים רק משמשים לכפרת עוונות, הנה לנו שרה אימנו שכל חייה היו שלימות בלי חטא, ובכל זאת רוב חייה היה סבל ומכאובים וצער, ובכל זאת הכל שווה לטובה, כי זה ניסיון שהעומד בו זוכה לשכר בל ישוער!!

127

בת עשרים כבת שבע ליופי

כתב רש"י: לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך: שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי: שני חיי שרה - כלן שוין לטובה:

והנה מה שכתב בת עשרים כבת שבע ליופי, תמהו **החזקוני** שלכאורה הדברים הפוכים שבת שבע כבת עשרים ליופי, אלא יתכן, שכשם שבת שבע זה גיל חינוך וזה יופי של אדם שהוא מקבל ומתחנך שזה תהליך שנגמר בגיל בר מצווה, אצל שרה גם בגיל 20, וזה יופי מדהים **שגם בגיל 20 היא המשיכה בהכנעה להתחנך** מדרכו של אברהם אבינו,

ודווקא בגלל ענוותה הגדולה לכן זכתה לנבואה גדולה יותר מאברהם אבינו כמובא **ברש"י** (פרק כא' יב'), כי כמו שגאווה גורמת שה' אומר אין אני והוא יכולים לגור בכפיפה אחת, כך גודל הענווה גורמת להידבקות עוד יותר בשכינה הקדושה, וזה היופי המדהים של שרה אמנו.

ותמת שרה, חלקה של שרה בעקידה ולדורות

כתב רש"י נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה, ומתה.

והנה כתוב במדרש (ויקרא רבה פרשה כ' סימן ב') ששרה אמרה: וי על בן הדויה (השיכורה)!!! אילולי מלאך מן השמים כבר היה שחוט!!! באותה שעה צווחה [שרה] ששה קולות "**וי**" כנגד שש תקיעות (שבתוך כל 2 תקיעות יש גם תרועה), או כדברי **הפרקי דר' אליעזר** (ל"ב) שבכתה שלוש בכיות כנגד שלוש תקיעות, שלוש יבבות כנגד שלוש יבבות- תרועות,ומתה.

ואולי נפרש שבכתה מצער שחששה והאשימה את עצמה שלא זכתה שבנה יישחט, כי המלאך עצר את השחיטה, וכביכול טען המלאך שיצחק אינו ראוי להקרבה כי נפסל מלהיות קרבן. וצדקת זו האשימה רק את עצמה שהיא כביכול כמו שיכורה, שלא חינכה

היטב את בנה, ואם כן מובן שהבכי שלה שבא ממקור של אהבת ה' ומתוך רצון למסור נפש בנה יחידה לעולה תמימה, זה בוודאי מתאים שישמש ליסוד התקיעות.

אבל במדרש (רבתי) מביא דעת רבנן, שבכתה כי שמעה שמת, והתחילה לסופדו ומתוך בכייתה יצאה נשמתה, **ולכך** תוקעים - לזכור מיתתה בעקדת יצחק, כדי שירחם המקום על בניה.

וקשה הדבר, שהרי בכי זה הוא כביכול נגד העקידה, ואיך נשתמש בו לתקיעת שופר שמזכיר זכות עשיית העקידה??

ונראה לחדש יסוד עצום, שכאמור רש"י כותב שכל חייה היו ללא חטא, אם כן ברור שגם פטירתה לא נחשב לה לחטא למרות דעת המפרשים שמתה מצער על בנה שכמעט מת, **וכפי** שראיתי גדולי עולם שכתבו שהקב"ה אינו דורש מבן אדם מעל לכוחות הנפש שבו, וצער כזה היה מעל כוחות הנפש של שרה ולכן אין בה אשמה כלל.

ואת זה באים להראות ולהזכיר לבורא עולם בתקיעת שופר, כן אבא יקר!! מצד אחד אברהם ויצחק ששו בשמחה לקיים מצוותך, לשחוט ולהישחט על קידוש שמך, אבל מצד שני זכור נא אבא יקר ורחום ששרה לא עמדה בזה כי זה מעל כוחותיה. ולכן אבא יקר מלך רחמן, זכור נא לבניך האהובים שגם הם יש בהם שכשלו כי כוחותיהם אזלו מחמת טרדות הפרנסה ופגעי הזמן **והיצר רימה אותם שאין להם את הכוחות לנצח, למרות שבאמת היה להם את הכוח.**

אבל אתה בורא עולם יודע שאנחנו אוהבים אותך באמת ובתמים, וכמו ששרה אימנו אהבה אותך מאוד, רק גם לה היה קשה מה שהיה יותר קל ממנה לאברהם ויצחק. לכן על אף ההבדל הברור בינינו לבין שרה אימנו, שהיא – שרה אמנו באמת לא יכלה לעמוד בצער זה, בכל זאת חוסה נא וקבל את הכנעתנו ביום הדין, ובושים אנו שלא עמדנו בניסיון, למרות שבאמת יכולנו כן לעמוד בו, בכל אופן טעינו וחשבנו שאנחנו לא מסוגלים לעמוד בזה, ובאמת לא הייתה לנו כוונת זדון ורוע אלא חולשה וייאוש.

אז אנא כפר נא לנו וסלח נא לנו, ותן לכל יהודי סליחה ומחילה וכפרה ושנה טובה, עם הרבה כוחות הנפש ובלי טרדות שיהיה יותר קל לנו לעשות רצונך בלבב שלם אמן כן יהי רצון.

התקיעות בר"ה מיבבות שרה כשנפטרה מהעקידה, או להבדיל מיבבות אם סיסרא

במדרשים לעיל, וכן בספר המנהגות (ר' אשר מלוניל, י"ח עמוד ב'), כתוב **שבראש השנה** נעקד יצחק על גבי המזבח, ובאותו יום שמעה זאת שרה, ותזעק ותייבב ותיילל 6 קולות.

ולכן התורה מצווה **"יום תרועה יבבה יהיה לכם"** כדי שתיזכר יללת שרה אמנו, ותכפר לנו, **ובתוספתא** ראש השנה (ליברמן) פרק ב' הלכה ט"ו): כתוב **"סדר תקיעות, שלש של שלוש שלוש, דהיינו שש תקיעות ושלש תרועות"**, שלפני ואחרי כל תרועה יש תקיעה.

מצד שני, בגמרא (בראש השנה ל"ג) **לומדים מאם סיסרא** מהי התרועה, האם היא גניחה או יבבה, (ובפשטות מקור זה יש בו עדיפות כי הוא מפורש בתנ"ך), **אומנם בתוספות** שם (ד"ה שיעור) מביא בשם **הערוך**, שמוסיף שגם דין **מאה קולות** בתקיעת **שופר** של ראש השנה **לומדים מבכייתה ויבבותיה של אם סיסרא.**

ופלא עצום הוא, שבמקום שנדמה תקיעת שופר כנגד ובזכות הבכי של שרה, לומדים ומזכירים רק את הבכי של אם סיסרא, איך שוכחים את שרה אימנו שבכייתה קשורה לעקידה ממש, ועוברים לבכי של מרשעת שאינה קשורה כלל לעקידה ולזכות עם ישראל???

ונראה לתרץ, שיש כאן כוונה לעורר **ראו מה בין בכי שרה לבכי של אותה מרשעת**, שתיהן אימהות שאוהבות את בניהן הגדול והחזק לפי ראות עיניהם והשקפת עולמם, בכל זאת שרה אחרי 6 קולות מיד מתה, ואילו המרשעת אפילו אחרי 100 קולות לא מתה.

וזה מוכיח שאהבת שרה - אם יהודייה גוברת על אהבת אם גויה, ולכן בכך שמזכירים את 100 הקולות של אם סיסרא זה בעצם מלמד זכות ומדגיש את עוצמת אהבת שרה אימנו, **ולכן** בכוח רחמי שרה אמנו החזקים, אנו מבקשים מבורא עולם בתקיעות, רחם על בניך, חוסה נא על בן אהובך, כאהבת אם ישראל ולא כאהבת אם גויה, כאהבת שרה אימנו ולא כאהבת אם סיסרא.

ללמדנו, שאהבת בורא עולם אלינו אינה כאהבת הורים רגילים, אלא כאהבת הורים יהודיים שעוצמת אהבתם לילד צדיק הוא פי כמה וכמה מילד מוצלח להורים גויים, כי אצלנו זה "אהבת נצח" שלא מסתיימת אפילו בפטירה!!

ולכן אנחנו ננצל את אהבת בורא עולם עלינו שאהבתו אלינו עצומה ביותר, ופשוט נפסיק לאכזב אותו, נחזיר לו אהבה, נשקיע חזרה בו, לא נאכזב אותו יותר בשום פנים ואופן, וזוהי תשובה מתוך אהבה שהופכת את כל העוונות לזכויות, אז קדימה עכשיו זה הזמן, חזור לאבא אוהב שידיו פרוסות אליך, שובה בני היקר עזוב את העבר, הבט קדימה ורק חזק ואמץ.

חיי שרה – תולדות - המשך

אולי נסמכה פרשת חיי שרה לתולדות, לומר לנו ששרה אמנו חיה את חייה עבור התולדות שלה, ולכן כאשר חשבה שבנה יצחק "**התולדות**" שלה נפטר בעקידה פרחה נשמתה כי אם אין לה תולדות למה לה חיים!!! ולכן כתוב "**ויהי**" לשון צער שצר היה לה לחשוב שכל חייה חיה בשביל התולדות וזה נפסק, ומתוך צער זה - לדעת כמה מדרשים היא נפטרה.

ללמדנו שחובה עלינו לחיות עבור ילדינו והמשך הדורות הבאים אחרינו, ולכן חייבים אנחנו להתחזק מאוד, כי אם לא נהיה חזקים, בפשטות וקרוב לוודאי הבנים שלנו יהיו פחות טובים מאתנו, וכך תהיה ירידה קשה יותר בדור הנכדים, וה' ירחם מה יישאר מאתנו??? לכן מעכשיו נתחזק!!!! בהצלחה.

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה

מאיפה בא אברהם?? במדרש (רבה נ"ח ה') עונה רבי לוי שמקבורת תרח אביו בא, ורבי יוסי מקשה עליו שהרי תרח נפטר שנתיים קודם קבורת שרה, אלא מהר המוריה בא.

מבאר מרן הרב שך זצ"ל, שרבי לוי ביאר ששרה היא זאת שנתנה את הכוח לאברהם להתנתק מעבודה זרה של תרח אביו, ולהתנתק מכל ה-10 דורות שקדמו לו שעבדו עבודה זרה, ובזכותה נטל שכר

כולם. ואילו רבי יוסי אומר שאברהם אבינו וגם יצחק אבינו הצליחו לעמוד בניסיון העקידה רק בזכות שרה אמנו, וזה היה חלק מההספד שהספידה אברהם, שאמר הכל שלה, כל כוחי ממנה.

והתחדש תוספת על דבריו, שהנה במדרש (ב"ר ל') כתוב שאברהם אבינו הכיר את בוראו בגיל 48, **ולפי** זה ראיתי במפרשים שאם כן שני "**חיי התורה**" של אברהם אבינו, חשבונם עולה בדיוק 127 כשנות חיי שרה, וזה מה שטען אברהם, שכל חיי התורה שלו זה בזכות 127 שנים המושלמות של שרה, כי היא החצי השני שלו.

וייתכן שלכן כתוב "**שני חיי שרה - שכולן שווים לטובה**", שבזכות השנים המושלמות שלה המרומזות בבת ק' כבת כ' בתחילת הפסוק, זה גרם שסך כל שנותיה שהיו 127 עזרו לאברהם שגם לו יהיה סך שנים כאלו לטובה, ואכן שניהם שווים היו לטובה שלשניהם היו 127 שנים של קדושה.

ואילו רבי יוסי טוען שהגדולה של אברהם אבינו בעקידה יותר עוצמתי ממה שהלך כנגד 10 דורות שקדמו לו והכיר והתמסר לבורא עולם, **כי** בעקידה הוא הלך נגד טבעו ומהותו שלו עצמו, שמאיש חסד הוא הפך להיות אכזרי, **וגם** זה היה נגד כל מה שהטיף לאחרים לעשות חסד ולהתרחק מאכזריות, ומעשה העקידה היה ממש נגד דרכו בחיים, אבל מאיפה קיבל את הכוח לזה???

התשובה על כך היא, שקיבל את הכוח ואת היכולת להתגבר משרה. ואיך?? בכך שהיא דרשה ממנו פעמיים להבריח ולגרש את הגר ופעם אחת גם את בנה ישמעאל, שזה מעשה קשה ואכזרי לאברהם האבא הרחום ובעל החסד, וזה מה שנתן לו את הכוח להיות כאכזרי לבנו וללכת לשוחטו נגד טבעו הרחום.

לכן, דווקא בזמן ששרה דרשה ממנו לשלוח את הגר ואת ישמעאל, דווקא אז בורא עולם אומר לו "**אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה, כי ביצחק יקרא לך זרע**", שבזכות שרה תוכל לעמוד בניסיון העקידה שחלק מהקושי שלו היה בגלל הסתירה מההבטחה שביצחק יקרא לך זרע.

ללמדנו, שאשת חיל היא הכוח, ואכן יש אומרים שאברהם ספד לשרה את מזמור "אשת חיל", כי היא נתנה את הכוח ואת העוצמה, אבל על הבעל לנווט שהכוח יהיה רק לחיובי ולעבודת ה', ולא לרעה ולמרדף אחרי הנאות העולם הזה, "שהיא תהיה עזר, ולא כנגדו", ולפעמים הכוח החיובי שנותנות לבעל הוא יותר עוצמתי ממה שהן עצמן מסוגלות, שכמו שרה שהיא נתנה את הכוח לעקידה, ובכל זאת יש דעות במדרש שהייתה מתנגדת או מעכבת את

העקידה, ולכל הדעות אברהם הסתיר זאת ממנה, אבל בכל זאת היא כאמור נתנה לו את הכוח לעקידה, ולכן גם אתה מסוגל להתעלות הרבה מעל הכוח שנתנה לך, אז קדימה נצל את "האשת חיל" שלך להתחזק בעבודת ה', ובעזרת ה' תתעלה הרבה מעל.

ולבכתה

יש כאן לכאורה מקום לברר, מהיכן ידע אברהם אבינו שעליו לבכות רק קצת על שרה אימנו?? שהרי **מצד אחד** היה עליו למעט בבכי, כי יש חשש שיטענו שבוכה הרבה מחמת שמתחרט על העקידה שגרמה לפטירת אשתו, **ומצד שני** היה עליו לבכות על אשתו הצדקת.

ובפרט שהחתם סופר מביא **בשם המדרש** שהייתה להם בת **ו"בכל"** שמה שנפטרה באותה זמן, ואכן **"לבכתה"** בלי כ' יוצא **"בתה"**, אז היו לו עוד סיבה לבכות גם בלי פטירת שרה, אם כן מאיפה ידע איך עליו לנהוג ולנקוט???

ונראה לבאר ע"פ דברי המדרש (ב"ר נ"ח ז',) שהשטן בא אל אברהם והאשים אותו בפטירת שרה, כי רצה שכך יבכה הרבה ויראה כמתחרט, **ומטענת השטן** הבין אברהם שעליו לעשות **בדיוק את ההיפך**, ובעצם השטן רק עזר לו לדעת מה הדרך הנכונה!!! **וכמו** שאומרים על הפסוק **"מאוייבי תחכמני"**, שמדרכי היצר נדע מה עלינו לעשות, כי נעשה ממש הפוך ממה שמייעץ לנו.

אשת חיל – לא יכבה בלילה נרה

במדרש תנחומא ובמדרש משלי (לא') כתוב שכל מזמור **"אשת חיל" הכתוב בפרק לא' במשלי**, זה **ההספד של אברהם על שרה אמנו. ושם** כתוב **"לא יכבה בלילה נרה"**, ופלא איפה משאירים נר דולק כל הלילה? ומה השבח בזה??

אך כתוב **ברש"י** (בפרק כד' סז') שכאשר הביא יצחק את רבקה לאוהל שרה, – שרבקה נעשית דוגמת שרה אמו, **שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מע"ש לערב שבת** וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו.

שזה היה כנגד ג' מצות של הנשים נדה חלה והדלקה הנר, והדלקת הנרות שלה שהדליקה שרה בערב שבת היו דולקות בנס במשך כל השבוע, שהפסיק בכל שבת, כי מצוות שבת שמשפיע אור ונס לכל השבוע.

ומה שכתוב "**קמו בניה**", לכאורה הרי רק בן א' היה לשרה?? **אלא** אם נאמר כדעת רבי יהודה **ב"ב טז'** שמלבד יצחק הייתה לשרה גם **בת ש"בכל" שמה**, א"כ מובן שכתוב קמו בניה.

ההספד על שרה אמנו – למה לא מפורש בתורה

פלא גדול יש בפרשתנו, שמצד א' כתוב על פטירת אשה ושנות חייה, שזה נדיר בתורה, **ואולי** כי מצדקת זו יצאו עם ישראל, או בגלל שנפטרה בגלל העקידה, שהשטן גרם לה למות כנכתב קודם, **אומנם** מצד ב' למרות שכתוב שאברהם בא להספידה לא מפורש מהו ההספד.

וההספד כמובא **במדרש תנחומא ובמדרש משלי** שהוא "**אשת חיל**" שהוא המזמור המובא בספר משלי, ואילו התורה מאריכה מאוד בקניין מערת המכפלה לאחוזת קבר, והדבר צ"ע.

ונראה לתרץ כי הנה כתוב **במדרש** (ב"ר נ"ח ו'), על הפסוק "**ויקם אברהם מעל פני מתו**", מלמד שהיה רואה מלאך המוות מתריס כנגדו, שהשטן בא אל אברהם והאשים אותו בפטירת שרה, כי רצה שכך יבכה הרבה ויתחרט או שיראה כמתחרט.

ויתכן עוד, שטען היצר לאברהם אבינו, שידוע שמצווה גוררת מצווה **ועבירה גוררת עבירה**, ואיך יתכן שמעקידת יצחק מתה שרה, הרי שיצא מהעקידה עבירה, ואם כן גם העקידה הייתה עבירה.

או בגלל שלא התעקשת לשחוט את יצחק כצווי הראשון של הקב"ה "**והעלהו שם לעולה**", או בגלל שאם אכן הקב"ה רק ציווה להעלות את יצחק על המזבח לעולה ובלי לשוחטו, שכך אין סתירה בין ציווי ה' הראשון לציווי השני – "**אל תשלח ידך אל הנער**", אם כן מדוע הנפת את החרב על צאוורו של יצחק עד שיש מדרשים שפרחה נשמתו, ועוד התעקשת להוציא ממנו טיפת דם, מדוע רצית זאת??

אלא שיצחק נפסל מלהיות קרבן לכן ציווך ה' לא לשחטו ולא לעשות לו מאומה, וכפי שכתוב **במדרש** (קהלת זוטא ט') שכך היה אברהם מהרהר וחושש, וכן ראיתי שכך שרה חשבה ונפטרה מצער זה, **ויש** שדייקו זאת מדברי רש"י שכתב: שנסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה, **וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה ומתה. ואם** כך, לא מצווה

עשית אלא עבירה עשית, ולכן נגרר מזה עבירה שבגללך נפטרה שרה הצדקת.

ובגלל טענות השטן, מיד קם אברהם מעל מתו, להתגבר על טענות היצר, ורץ לעשות מצווה שכך יתקיים מצווה גוררת מצווה. **ולמרות** שהספד צדיק מצוה גדולה היא, בכל זאת אברהם רץ לעשות היפך עצת היצר, **וכמו** שאומרים על הפסוק "**מאוייבי תחכמני**", שמדרכי היצר נדע מה עלינו לעשות, שנעשה הפוך ממה שמייעץ לנו – כי צד הצד השני הטוב והנכון.

ולכן רץ אברהם לניסיון חדש, שמניסיון זה התפעל מאוד השטן עד כדי כך שבגלל ניסיון זה השטן לימד על אברהם אבינו זכות, שאין צדיק גדול ממנו בכל הארץ, והניסיון הוא כמובא **בגמרא ב"ב** (טו') "**ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן** וגו'", אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו "**קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה**" ואפילו הכי בשעה **שלא מצא מקום לקבור את שרה עד שקנה בד' מאות שקל** כסף, לא הרהר אחר מדותיך.

ומשמע מהגמרא שרק בגלל שאברהם שילם סכום עתק על מערת המכפלה לכן הצליח להשיג את מערת המכפלה, שזה היה מקום הקבורה המתאים והראוי והמיועד לשרה אמנו שהיא **מהארבע הזוגות שאמורים להיקבר שם**, ולולי ששילם אברהם כסף רב, למרות הדיבורים היפים של בני חת, ושל עפרון הוא לא היה מקבל את מערת המכפלה, אלא שהיה היה כאן משחקי מילים ורמזים שכאילו הם אדיבים והכל בחינם, אבל כוונתם הייתה לתשלום מלא ומוגזם עבור חלקת הקבר.

והוסיף לי ידידי **הגאון צבי יצחק הכהן מונק שליט"א** מאשדוד, **שבמדרש רבה** (במדבר יז' ג') כתוב שאחרי העקידה ביקש אברהם שהקב"ה ישבע לו שלא יעמיד אותו בניסיון נוסף, והקב"ה נשבע לו שאכן לא ינסו עוד.

וזה בדיוק גדלותו העצומה של אברהם שלמרות שביקש מהקב"ה לאחר העקידה שלא ינסו עוד, עד כדי כך שביקש שהקב"ה ישבע על כך, בכל זאת אברהם בכדי לסתום את עצת היצר שביקש להרוס לו את ניסיון העקידה, התנדב אברהם מעצמו להכניס עצמו לניסיון נוסף, ולכן התפעל מכך השטן ביותר.

אשת חיל

הסבר מתומצת ממפרשי משלי בתוספת חידושים

אשת חיל מי ימצא? אכן לא מוצאים אשת חיל, כי שידוך זה משמים, אבל צריך להשקיע ואז השידוך נהפך לאשת חיל כמו המאמצים לכרות יהלומים, ובהשקעה באשה שמשתבח עם השנים היא הופכת לאשת חיל.

ומדוע שלל לא יחסר? כי כשיש שלום בית אמיתי – שבוטחים אחד בשני, אז שכינה עמהם ויש ברכה בבית.

גמלתו טוב ולא רע, אולי החידוש, שאפילו כשהבעל עשה לה רע, היא משלמת לו טוב, כי על כל פשעים תכסה אהבה, ואדרבא באופן כזה הבעל מתקן ומשקיע בזהירות ומכבדתה יותר מבעבר.

דרשה צמר ופשתים, ותעש בחפץ כפיה, בעבר זה צרם לי מה פשר המילה "דרשה"!! אלא יתכן שהכוונה שאשה חייבת לטוות בצמר לפרנסת בעלה, אבל גם כשבעלה לא מביא לה חומרי עבודה, היא דורשת צמר בכדי לעבוד ולא מתחמקת שזה לא אשמתה כי הוא לא קנה, אלא היא עושה מטלות באהבה, ולא זוקפת עליו חובה שהשתדלה יותר מחובתה אלא היא עושה "בחפץ כפיה".

הייתה כאניות סוחר, שהיא עושה עסקים בינלאומיים בשביל שיהיה עשירות, שכך בעלה ילמד תורה כל היום בלי דאגות של פרנסה, וכלפי שרה אמנו יתכן שהיא קנתה תבליני מלכים כמו חרדל שתיבל אברהם בלשונות שהכין למלאכים שזה מעדן מלכים כפי שהבאתי בתחילת פרשת וירא.

ותקם בעוד לילה, האשת חיל מכינה אוכל למשפחה עוד לפני שעת קימת הילדים, "**וחוק לנערותיה**" האמא המסורה מסדרת בגדים לנערות שבבית וגם מערכת שעות ללימודים, בכדי שיקומו הילדים בבוקר בלי לחץ, כאשר הכל מוכן ומסודר להם.

זממה שדה ותקחהו, האשת חיל זממה זמן רב לחסוך בשביל לקנות שדה נכס, וגם דואגת שיהיו בו פירות / כרם, לא רק נכס אלא גם פירות, וכלפי **שרה אמנו** ביארנו שזממה את קניית מערת המכפלה מעפרון החיתי.

חגרה בעוז מותניה ותאמץ זרועותיה, שהיא דואגת לעשות גם פעילות גופנית, לכן היא בעצמה נטעה את הכרם ולא פועלים, וגם תמיד הקפידה שתהיה צנועה ולא יתגלה חלק נסתר בעת עבודתה.

לא יכבה בלילה נרה, כי היא אוהבת את עבודתה ואת עסקיה, ולכן הנר דולק בלילה שאם תתעורר או יקשה עליה השינה היא באור דולק תתעורר ותקום מיד לעבוד עוד.

וכלפי שרה אמנו היה לה אוהל בלי חלונות בשביל צניעות ולכן דלק נר מערב שבת לערב שבת כי גם ביום לא היה אור באוהל הסגור, ואולי גם הכינה מאכלים בעוד לילה להכנסת האורחים. **ואולי הענן** מעל האוהל של שרה היה שיראו השראת השכינה באוהלה, **ויתכן** גם שיהיה נעים באוהל לא חם ולא קר, כמו ענני הכבוד שהיו לעם ישראל במדבר.

ידיה שילחה בכישור ובפלך, יתכן שהכוונה שתוך כדי עסקים ומחשבות וחשבונות עסקיים ככתוב קודם "**הייתה כאוניות סוחר**", בכל זאת היא מעסיקה את גופה תוך כדי עסקים, לסרוג בלי מחשבה, סדינים ובדים.

כפה פרסה לעני וידיה שילחה לאביון, לכאורה מה החידוש בצדקה שנותנת לעני ולאביון? ויתכן, שאדם שמתאמץ מאוד על כסף כפי שתיארנו קודם, אדם כזה קשה לו לתרום לעני, כי טוען שגם העני יתאמץ וכך יהיה לו כסף – כפי שיש הפוטרים עצמם מצדקה לעני בטענה שילך לעבוד, ואילו האשת חיל לא רק שהיא נותנת אוכל לעני בפתח, אלא מעצמה שולחת ב-2 ידים חבילות לאביון למרות שלא בא לביתה לבקש.

למה לא תירא לביתה משלג, כי בשלג אי אפשר לצאת ולקנות ביגוד מפני הקור, ולאשת חיל יש הרבה בגדים שהצטברו במשך השנים שסרגה תוך כדי עסקים מלא בדים.

מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה, כל הבדים המשובחים שעשתה השאירה לביתה למצעים ובגדים יפים וטובים, וכל שעות היום היא לבושה מכובד ובהידור שתמיד תהיה נאוה וחסודה, ולא רק כשיוצאת החוצה, "**סדין עשתה ותמכור**" שאת הבדים והמלבושים הפשוטים היא מכרה.

וחגור נתנה לכנעני, כשנותנים מתנות שימושיות לסוחר או למתווך, אז הוא דואג לך לסחורה הטובה ביותר או למציאות השוות ביותר. כמו חגורה איכותית ושימושית כל יום – כך הסוחר נזכר לטובה בכל פעם שמתארגן כראוי ליציאה שהוא לבוש כראוי.

נודע בשערים בעלה, שהאשת חיל דואגת שבעלה יהיה מטופח בבגדי איכות, כדברי רבן יוחנן **שבת קיג'** שזה כבוד וגדלות האדם, שאדם לבוש מכובד ומטופח, משרה לעצמו חשיבות יותר מאנשים השווים לו ברמתו הלימודית וכו', כמו כן "**חוכמת העני בזויה**".

ותשחק ליום אחרון, האשת חיל רגועה מיום המיתה, כי היא צדיקה שעשתה מעל חובתה למען שבעלה וילדיה יגדלו בתורה מתוך רוגע ושלווה. ב. כי יש לה ולמשפחתה עוצמה ברוחניות ובגשמיות ג. בדרכו של **רש"י בהסבר ב'**, מדובר על ת"ח מחבר ספרים שגם לאחר מותו כשלומדים בספריו, אזי כאילו הוא חי/שפתותיו דובבות בקבר, וצובר זכויות כאילו לא מת.

פיה פתחה בחוכמה, ותורת חסד על לשונה, שאשה מקשיבה ללימוד תורה של בעלה וילדיה, והיא מחכימה ומדברת רק בחוכמה, והיא מלמדת נשים אחרות בכל דברי התורה שיחזקן לאמונה ולקיום מצוות כראוי, ולמרות שאשה פטורה מללמד תורה היא מלמדת אחרות "**תורת חסד**".

לחם עצלות לא תאכל, אחרי כל הזריזות שמצאנו באשת חיל כאמור קודם, לכאורה ברור שאינה אוכלת לחם עצלות? אלא יתכן לפרש, שאם ביקשה מבנה שיכין לה קפה והבן אמר רגע! האשת חיל לא תשתה את הקפה, כי זה עצלות ולא כיבוד אם.

צופיה הליכות ביתה, היא לא רק דואגת לעולם הבא שלה, אלא היא דואגת שאפילו בן אחד ממשפחתה לא ירד ויתקלקל חלילה, כי היא צופה לעומק מהלכים בחינוך לטווח ארוך, ולא רק אילוף לרגע, והיא מתעמקת בכל ילד לפי תכונות נפשו.

ולכן קמו בניה ויאשרוה, בעלה ויהללה, בניה מאשרים שהיא לא קשה וקשוחה בחינוך, למרות שראינו קודם קשיחות שלא שותה קפה שהבן אמר רגע!! כי היא מחנכת אמיתית בעומק ולא לפי מצב רוח ואופייה, ולכן בעלה מהללה שכל הילדים צדיקים.

רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה, שהיא מיוחדת מעל כל הנשים הטובות, כי אצלה כל הילדים צדיקים, וע"פ **רש"י** שהחידושי תורה שהוציא בספרים, מוסיף לו קיום מצוות גם לאחר מותו, יותר מצדיק שבפטירתו כבר לא מקיים מצוות.

שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, לכאורה לא מובן מה פשר פסוק זה כאן? אלא הכוונה שהאשת חיל חינכה את ילדיה שישנאו את החן והיופי ושיהיו **אוהבי ה' שנאו רע,** ורק יאהבו יראת ה' אמיתית.

תנו לה מפרי ידיה, ויהללוה בשערים מעשיה, שכולם יטענו שהילדים הצדיקים שלה זה מהחינוך שלה, ויהללו אותה ברבים שתשמש לדוגמה לחינוך מוצלח חינוך בו כל הילדים יוצאים צדיקים. ב. וע"פ **רש"י הקודם,** כל החידושים שאמר וכתב בחייו, כשאחרים לומדים בהם אחרי מותו, זה כאילו הוא אומר אותם בחיים ומקבל שכר כאילו הוא חי, וגם גדולי ישראל במשך הדורות ישתמשו בחידושי תורה שכתב.

400 שקל כסף עובר לסוחר

384 אלף דולר!!! מזומן ומוכן בכיס של אברהם!!

400 שקל כסף עובר לסוחר אבל הסכום הוא אסטרונומי כ-380 אלף דולר!!! זה היה הסכום ששילם אברהם לעפרון על מערת המכפלה, לפי החשבון משקל הכסף בערך ימינו כמובא **בפירוש המדרש רבה החדש**.

ופלא עצום איך יתכן שלאברהם אבינו היה זמין בכיס ומיידית בזמן הלוויה והקבורה סכום עתק שכזה, שאפילו בימינו הסכום נשמע גבוה במיוחד לאדמת טרשים?

וכי מה פתאום חשב אברהם שסכום עצום שכזה ידרוש ממנו עפרון על מערת המכפלה?? מה גם שלא יתכן שעפרון היה יכול לקבור שם את משפחתו כי מערת המכפלה לא נקברו שם רק 4 זוגות של צדיקים משך כל ההיסטוריה, ובקושי ראשו של עשו הצליח להיקבר שם.

אבל כשהתבוננתי בפרשה שמתי לב לעוד פלא, שהנה כל אנשי המקום באו ללוויה כפי שכתב **רש"י** בד"ה לכל באי שער עירו - שכולם ביטלו מלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה, אבל לפי משמעות הפסוקים משמע שכאשר דיבר אברהם עם אנשי חת על רצונו בקבר עפרון לא היה במקום, ולכן ביקש אברהם מאנשי חת שיעשו לו טובה ופיגעו לי בעפרון בן צוחר שימכור לי את מערת המכפלה בכסף מלא.

וכפי שכתב **הטור** בשם יש מפרשים שתלכו ותפגשו את עפרון ותדברו עמו על מכירת הקבר אבל שזה יראה כאילו פגשתם אותו באקראי ולא בכוונה בכדי שלא יעלה את המחיר, משמע שעפרון לא היה במקום.

ולמה עפרון לא הגיע מעצמו בתחילת הלוויה כשמדובר בשדהו? ומשמע שעפרון לא רצה להגיע ללוויה ואברהם היה צריך שילכו להיפגש עמו ולהביאו ללוויה ושימכור את שדהו??

ולא מובן למה היה על אברהם כביכול להתחנן שיפגישו אותו עם עפרון, וכי זה כל כך מסובר? ובפרט שאנשי חת כל כך כיבדו את אברהם עד כדי כך שבאותו יום שנצרך אברהם לעפרון בגלל כבודו של אברהם מינו את עפרון לשופט עליהם?

ולמה אברהם משתחווה לה' כדברי **רש"י** בגלל ששמע **בשורה טובה**, וכי עד כדי כך נחשב לבשורה טובה מה שאנשי חת מסכימים לעזור לו לפגוש את עפרון ולבקש ממנו שימכור את שדהו לאברהם??

והתשובה מרתקת על פי **מדרש תנחומא** בפרשתנו שכתב שכל מזמור אשת חיל זה ההספד של אברהם על שרה, ומה שכתוב **"זממה שדה ותיקחו"** הכוונה למערת המכפלה, ששרה זממה לקנות את מערת המכפלה, ולא מובן למה כתוב זממה ומצד שני כתוב ותיקחהו, האם רק זממה או גם

קנתה? ומה הכוונה שלקחה את השדה הרי אברהם הוא זה שקנה את המערה?

ואולי כנראה שרה כבר פגשה את עפרון וסיכמה איתו על המחיר של 400 שקל כסף והכינה את הכסף, ואולי כבר עשתה קניין מכירה עם עפרון ולכן כתוב ותיקחהו, אבל כנראה עפרון ברגע אחרון סירב לבצע את העסקה, כי ראה עד כמה יקר היא מסכימה לשלם לכן סירב אולי ככה המחיר רק יגדל.

(אגב סכום הכסף שהכינה לקניית השדה יתכן שזה היה כסף שקיבלה ע"מ שאין לבעלך רשות בו, ואולי פרעה ואבימלך נתנו לה פיצויים ומתנות כשהחזירוה לאברהם).

ולפי זה מובן שאברהם לקח את הסכום הענק של 400 שקל כסף – 384 אלף דולר לוויה לקניית שדה המכפלה, כי זה הסכום שסגרה שרה עם עפרון, אבל היות ואברהם ראה שעפרון מתחמק ולא בא ללוויה לפגוש אותו, הבין אברהם שעפרון רוצה לנצל ולהעלות את המחיר כדברי הטור, ולכן ביקש עזרה מאנשי חת.

ואכן אנשי חת נקטו בפעולה חכמה ומוצלחת, וכדברי **המדרש רבה** (נח' ז') שאותו היום עשו את עפרון שופט עליהם כי היה להם חוק שאסור לאיש חשוב וגדול לקנות שדה מאדם פשוט, וראיתי כתוב שאמרו לו אם אתה לא מוכר לאברהם אנחנו מורידים אותך מהכבוד ומהמעמד שזכית בו רק בגלל מה שאתה מוכר לאברהם, ולכן כששמע אברהם על תוכניתם הטובה איך לעזור לו מיד קד והשתחווה לה' על בשורה טובה.

ואכן כפי ששיערו אנשי חת, עפרון החליט שהכבוד חשוב יותר מתאוות הממון, ולכן וויתר על כוונתו להוסיף עוד על המחיר ממה שסיכם עם שרה, ולכן נסגרה העסקה על 400 שקל כסף כסכום שסגרה עמו שרה, ומובן לשונו של אברהם שאמר "**נתתי כסף השדה קח ממני**", כי הסכום שסוכם עמך ושרה כבר מוכן ומזומן אצלי.

ולכן עפרון אמר 400 שקל ביני ובינך מה הוא, שאכן הכסף המדויק שנמצא כרגע אצלך בכיס, יעבור לכיסי כמסוכם ממזמן עם שרה.

ואברהם זקן בא בימים וה׳ ברך את אברהם בכל

הגמרא (בבא בתרא ט"ז) מביאה מחלוקת מה הכוונה **"בכל"**, רבי מאיר אומר שהברכה הייתה **שלא הייתה לו בת**, רבי יהודה אומר **שהייתה לו בת**, אחרים אומרים בת הייתה לו לאברהם ובכל שמה.

וכמובן שואלים איך ייתכן לדעת רבי מאיר שהברכה היא שלא נולדה לאברהם בת?? **והרבה** מפרשים מתרצים כי באותה תקופה לא היה לו עם מי לשדך אותה שיקימו משפחה (יהודית) טובה, ולכן עדיף היה שלא תיוולד לו.

ומרעיון זה כבר אפשר להתחזק שלפעמים "לא לקבל" זה עצמו ברכה, כי יכול לצאת מזה תקלות גדולות בהמשך, ובסוף המאמר נלמד עוד יותר מזה עד כמה עומק טמון ברעיון זה.

דעת רבי יהודה שהברכה שכן הייתה בת לאברהם - המשך

והנה לדעת רבי יהודה ואחרים שהברכה הייתה שכן הייתה לו בת, אם כן קשה למה לא מסופר על השידוך שלה?? והנה **החתם סופר** כתב בשם **מדרש**, שאותה בת נפטרה בעת או קודם לפטירת שרה. אגב חיפשו מדרש זה ולפי מיטב ידיעתי מדרש זה עדיין לא נמצא.

ואולי יש לכך אסמכתא מדברי **התוספות** (ב"ב קמ"א ד"ה בת) שהקשה למה לא השיאה ליצחק, לשיטות (בסנהדרין דף נ"ח:) שבן נח מותר באחותו?? **ותרצו בתוספות** שאולי היא הייתה קטנה ולכן אברהם אבינו לא רצה **עדיין** להשיאה ליצחק, **או** שהיא נולדה מהגר ולכן לא רצה להשיאה ליצחק.

ומקשים על התירוץ הראשון של תוספות שכתב ש**"בכל"** נולדה משרה אלא שקטנה הייתה, הרי רבקה התחתנה כשהיה רק בת 3 ואם **"בכל"** נולדה משרה, על כרחך היא הייתה גדולה בשנים מרבקה שנולדה רק לאחר פטירת שרה, ושבה הקושיא מדוע לא השיא אותה ליצחק???

אבל אולי היא נולדה רק שנתיים לפני

העקידה ואז היא הייתה עדיין קטנה, והיות והיא מתה בפטירת שרה וכדברי החתם סופר, נמצא שלא הייתה בחייה גדולה יותר מגיל רבקה כשהתחתנה עם יצחק.

אבל אפשר לדחות תשובה זו וראיה זו, שייתכן שהיא אכן לא מתה בזמן העקידה, רק אפשר לומר שהיות ולאחר העקידה אברהם אבינו כבר ידע ברוח הקודש שרבקה היא השידוך של יצחק, לכן לקח את רבקה הקטנה מהבת **בכל**, כי כשיודעים מה השידוך הגיל כבר לא משנה. וכל שאלת התוספות הייתה למה עד גיל 37 עוד לפני העקידה, כשעדיין לא נודע לאברהם אבינו על השידוך, למה עד אז הוא לא חיתן את יצחק עם אחותו **בכל בת שרה** (שנולדה קודם רבקה).

ובעצם יש גם מקום להקשות על דברי החתם סופר, מדוע נולדה בת לאברהם שנפטרה בגיל צעיר עד כדי כך שאפילו לא הספיקה להוליד ילדים, הרי לכאורה זה כמו ברכה לבטלה?? **וגם** יש לדעת מדוע לא נכתב בתורה שנולדה לאברהם בת רק לאחר שמתה???

וגם קשה שהפסוק מספר על ברכה שניתנה לאברהם, ומרמזת לנו התורה שחלק מהברכה הייתה הבת שנולדה ומתה!! וכי לזה יקרא ברכה???? וגם למה כל הגילוי על בת זו נכתב דווקא בזמן שאברהם מחפש שידוך ליצחק, וכי מה הקשר ביניהם?? ואכן **רבי משה פיינשטיין** זצ"ל חולק על החתם סופר, וטוען שאין כזה מדרש, והבת של אברהם לא מתה בגיל צעיר!!!

אמנם יש מקום ליישב את כל הקושיות ולבאר כדעת החתם סופר פלאי פלאים, **ואכן** הבת נולדה כי כל אבא נהנה מבת בבית, **וגם** זה שימש כראיה נוספת נגד הליצנים שאברהם ושרה לא מולידים, ושמאבימלך התעברה שרה, כי הנה שוב התעברה שרה מאברהם והולידה בת נוספת עוד קודם העקידה.

ובת זו הוכיחה בעצם קיומה שיצחק שנלקח לשחיטה זה לא בגלל שהוא מאבימלך ושאברהם שנא אותו, **וגם** היא הוכיחה שמה שיצחק לא נשחט בסוף זה לא בגלל שהוא בן פסול שנולד בזנות מאבימלך ולכך בורא עולם פסלו, כי כאמור הבת הוכיחה שאברהם ושרה מולידים, וזו היא **הברכה שנולדה בת זו.**

ואמנם היא מתה בגיל צעיר, כי לא ימצא לה שידוך יהודי, וכאמור קודם בדעת רבי מאיר, **ועוד** סיבה למה היא מתה בגיל צעיר ודווקא בזמן פטירת שרה (עי' בדרוש שמואל ובמנחה בלולה בפסוק "ולבכתה",) כי אז גברה הליצנות שערערו על יצחק, לכן המוות של הבת בכל בגיל צעיר שמעורר דעת קהל מפני גודל הכאב, שמתה בדיוק בזמן העקידה זה עורר את כולם, שברור הדבר שאברהם ושרה כן מולידים!!! ויצחק הוא בנם האמתי, כמו הבת הצעירה שמתה עתה.

הברכה הכתובה לאחר מותה קודם שידוכי יצחק – המשך

והנה הברכה על הבת "**בכל**" כתובה דווקא בזמן השידוכים של יצחק, כי אז התברר שכשם שהיתה ברכה בכך שנולדה הבת כך היה ברכה מיוחדת שהיא מתה, וכך אין לאברהם בעיה לדאוג לה לשידוך יהודי שלא קיים עבורה.

אבל יש כאן חידוש גדול יותר מזה, כי הנה שאלו **המפרשים** מדוע בשעה שבא אליעזר לארם נהריים לחפש שידוך עבור יצחק כתוב בתחילה שלבן רץ לקראת אליעזר, ופתאום כתוב שהלך ובעצם הפסיק לרוץ, ושאלו **המפרשים** מה בדיוק קרה שם??

ותרצו המפרשים, שבתחילה כששמע שאליעזר בא מבית אברהם בעניין של שידוכים מיד רץ כי רצה להשתדך ולהתחתן עם "**בכל**" הבת של אברהם, אבל ברגע ששמע שהיא מתה והשידוך המוצע זה רק לרבקה אחותו אז הוא הפסיק לרוץ.

ונתאר לעצמנו, אם הבת בכל הייתה חיה, אז יתכן שלבן הרשע היה מתנה את הסכמתו לשידוך של רבקה עם יצחק רק בתנאי שהבת "**בכל**" תתארס איתו, ובלי הסכמה זו הוא היה מתנגד לשידוך של רבקה.

אם כן הייתה ברכה מיוחדת שהבת מתה עוד בטרם ניגשו לשידוך של יצחק ורבקה, וברכה זו נכתבה דווקא שם, כי אז התבאר והתחדד עוד יותר ערך הברכה גם במה שבכל נפטרה, כך שלא נוצרה בעיה עם לבן.

ללמדנו, שכל דרכי ה׳ מחושבים לטובה מכל הכיוונים, ואיש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, אבל יהודי ירא שמים יראה בכל מצב את חסדי בורא עולם, שגם מתוך טרגדיה קשה אפשר לגלות אור וחסד ה׳, נכון לא תמיד רואים זאת מיידית אבל לעיתים אחרי תקופה זוכים ורואים שבאמת הכל היה לטובה ממש, והטרגדיה הופכת לחסד ולברכה, כמו שאומרים בהלל "מאת ה׳ הייתה זאת היא נפלאת בעינינו".

וייתכן שאברהם אבינו הצדיק זכה לשידוך של רבקה לבנו למרות הקשיים שניסו להערים בתואל ולבן, רק בגלל שקיבל כל מצב שהיה לו עם בתו כחסד ה׳ עצום, דהיינו כשקיבלה - כשנולדה שראה בה שלמות של טוב ה׳ שנתן לו גם מתנה זו, והן בפטירתה הקשה בגיל צעיר, שגם בפטירתה הוא ראה בזה חסד ה׳ הקיים בכל מצב למרות הכאב העצום, והבוטח בה׳ חסד יסובבנו אמן ואמן.

ברך את אברהם בכל

שעשיו לא מרד בחייו, וישמעאל חזר בתשובה בימיו

הגמרא (ב"ב ט"ז ב') מוכיחה זאת מכך שישמעאל נתן ליצחק להיות הראשון בקבורת אברהם, ואילו עשיו לא נתן ליעקב להיות הראשון בקבורת יצחק, וזה הוכיח שרק ישמעאל חזר בתשובה, **ובכל** זאת זכה אברהם שלא ראה את עשיו יוצא לתרבות רעה בימיו, **ולכן** נפטר 5 שנים פחות מיצחק (ב"ר ס"ג י"ב) וכך יצא שתיכף לאחר פטירתו התקלקל עשיו.

ודבר ראשון נלמד מזה שלפעמים זה ברכה מיוחדת למות לפני הזמן בכדי לא לסבול מצער של נכד שמתקלקל, וכל שכן בן או בת שמתקלקלים רחמנא ליצלן, ושנבין, כאן מדובר על הפסד של חמש שנים של עבודת ה' שאין כדוגמתה כי מדובר כאן בעבודת הקודש של אברהם אבינו עליו השלום, ובכל זאת עדיין גם זה ברכה!! למות ולא לחיות עם הצער הגדול!!

ולכן כמה עלינו להתאמץ בכל כוחנו לא להגיע למצב נוראי זה, ולא תמיד יכולים אנו לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה!!! לכן מהרגע עלינו להראות דוגמא חיובית אמתית בגלוי ובסתר, ונקיים את כל המצוות בשמחה ובהתלהבות כמוצא שלל רב, ולא חלילה כעול וטרדה שעלינו לסיימה ולהתפטר ממנה חלילה!!! וכמובן בדור הזה עלינו להרבות לשמוע ולקבל עצה ממבינים בחינוך ובנפש הילד, שחס ושלום לא נחטא בנפש הילד!!!

ולצערנו היום הרבה הורים מתים או חוטפים התקפי לב ומחלות קשות לפני זמנם ובגיל צעיר כי צער יוצאי חלציהם שירדו מהדרך שבר את ליבם, והם גם סובלים שנים איומות וגם מתים בסוף מלאים בעוגמת נפש וצער אין סופי!!! אז זכור נא, בידך הדבר!!! עליך לעשות הכל בכדי למנוע מצב זה!! ויש הרבה דרכים רק שעליך לשמוע ולקבלם, ולהתאמץ לקיימם!!! ובעזרת ה' נזכה כולנו לנחת מכל יוצאי חלצינו שכולם ילכו בדרך ישראל סבא ויראתם תהיה נכרת על פניהם אמן ואמן.

ישמעאל חזר בתשובה - המשך

יש מקום לשאול ולהקשות, שאם בורא עולם דאג שישמעאל יחזור בתשובה, למה הקב"ה לא התערב שגם עשיו הרשע יתאפק ולא יתקלקל רק בעוד 5 שנים, וכך לא נפסיד 5 שנות עבודת קודש של אברהם אבינו, **שהרי** בדרך כלל יותר קשה לתקן מאשר לקלקל???

ונראה לתרץ, שבאמת בורא עולם אינו מתערב בבחירה לטוב ולרע, ולכן אצל עשיו הקב"ה לא עיכבו מלהתקלקל כרצונו, **אבל** אצל ישמעאל זה היה מקרה שונה, כי ייתכן ויסוד קלקולו של **ישמעאל** היה **בליצנות** שבאה מתוך קנאה ביצחק והשפעת הסביבה.

ואכן כתוב **בספורנו** שגם ישמעאל היה מציק ליצחק, וטען לו כטענת ליצני הדור שיצחק אינו בן אברהם אלא בן של אבימלך, וישמעאל אף ניסה להורגו.

ולכאורה זה פלא עצום, **שהרי** ישמעאל אף על פי שהיה ידוע לו שאברהם שרה היו עקרים, בכל זאת ברור היה לו שהיה להם נס ונרפאו, שהרי את ישמעאל עצמו הוליד אברהם מהגר, וגם לדעת הליצנים שרה הולידה את יצחק, **וממילא** ברור היה לישמעאל שיצחק נולד מאברהם ושרה כי שניהם הפכו למולידים, כי אם אברהם לא מוליד אז גם הוא אינו בן אברהם, אז למה צחק על יצחק והרס לעצמו??

אלא כאמור ישמעאל נדבק בליצנות, וכשיש נגיעה וקנאה וליצנות השכל לא עובד, למרות שבעצם כשאתה שותף לליצנות על האחר אתה לפעמים פוגע גם בך עצמך, אבל במצב של קנאה וליצנות אתה כמו עיוור ולא רואה כלום, וכבר מפורסם שליצנות אחת דוחה מאה תוכחות, ולכן כל תוכחות אברהם ואהבתו לא עזרו לישמעאל לתקן את דרכו.

אומנם מטבע הדברים, כשאבא חולה והולך למות, הבן באופן טבעי הופך ליותר רציני ומפסיק עם הליצנות, ואכן אז תפס ישמעאל את עצמו, שבעצם בליצנות שלו הוא הרס ופגע בעצמו מלהשתייך לאברהם אבינו. וברגע שהפסיק עם הליצנות גילה מעצמו בשכל הישר שברור שיצחק הוא הבן המושלם. אבל יותר מזה, **כשאין ליצנות, כל התוכחות וגילוי החיבה והאהבה שקיבל בחייו מאברהם אבינו חדרו לליבו** ופעלו כראוי, לכן חזר בתשובה ונכנע ליצחק לעיני כולם.

אבל עשיו שונה מישמעאל, כי רשעותו של עשיו איננה נובעת מכוח קנאה וליצנות אלא מתוך רוע אמתי, ולכן שם לא פעלה מיתת אביו לחזרתו בתשובה, כי הוא היה רשע ברצינות ולא מתוך ליצנות וקלות ראש, **ולכן** כלפי עשיו, לא הייתה ברירה אלא להקדים את פטירתו של אברהם אבינו ב-5 שנים.

ללמדנו, שליצנות הורסת כל חלקה טובה, אתה יכול להיות הבן של הצדיק הגדול ביותר ואח של הצדיק הגדול של הדור הבא, ובגלל קנאה ונגיעות אתה תדבק בליצנות ותהרוס את כל חייך ברוע, ולא תמיד אתה זוכה לקבל רגעים של רצינות שבהם תתעורר ותחזור בתשובה!!!

ולכן אל תפסיק ללמוד מוסר ולחזק את בניך וחבריך, (רק בזהירות, שלא להגיע למצב "אל תוכח לץ פן ישנאך") כי ביום מהימים כאשר הרצינות תחזור לילדך כמו במצב של מוות של קרוב משפחה מדרגה ראשונה, כל המוסר יחדור פנימה ויחזיר אותו בתשובה שלימה, נכון זה תהליך ולפעמים תהליך ארוך ומתסכל ומייאש אבל בסוף זה משתלם.

מגמלי אדוניו – ויפתח את הגמלים

כתב רש"י ע"פ המדרש רבה, ניכרים היו מעשה גמלים, שהיו יוצאים עם רסן בפיהם, מפני הגזל שלא ירעו בשדות לחריס:

והקשה מו"ר הגאון הרב ישראל בונם **שרייבר** שליט"א ממדרש רבה (בראשית ס' ח') קושיית רבי הונא ורבי ירמיה מדוע חשש לאברהם שגמליו יכשלו בגזל, הרי חמורו של רבי פנחס בן יאיר לא נכשל בעבירה ולא לכל טובל גם כשהיה ביד לחריס??

ומשיך המדרש שלי יפעת לומר שיהיה החסידות בדיתו של רבי פנחס בן יאיר גדולה יותר מבישתו של אברהם אבינו, ושם חמורו של רבי פנחס בן יאיר היננו לריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להתכיבו, כל שכן גמליו של אברהם אבינו, ואין לריך לחשוש פיהם בדשן, כי לא יאונה לצדיק כל און?

ומרן הרב **שרייבר** הביא תירוץ בשם תוס' שמחלק בין איסור גברא לאיסור חפלא, שרק בטובל שהוא חפלא של איסור כרעל שייך הענייו שבהמות של צדיק לא יאונה להם רע ולא יאכלו חפלא של איסור, אבל איסור גזל שהוא איסור לא בחפץ רק איסור גברא שאסור ליהודי לגזול, שייך כן שהבהמות יכשלו, כי בהמות לא מצוות באיסורים.

אומנם לכאורה גזל כן לריך להיות שייך גם בבהמות כי זה רע לבריות וגם בלי התורה בני אדם מקפידים על גזל, ולכן

שייך עבירה לו נזק לגליק בלכילת בהמתו משום לחריס, ולכן תמה המלרש מלוע היה לורך בדסן, הרי לא יהונה לגליק כל רע ולון ועבירה חלילה?

ונראה לתרץ קושיית המלרש, ע"פ מה שענה ילידי **הרב לברהם רוזנבויים שליט"א** משמלול, שלכתחילה לא סומכים על נס ולכן לברהם הקפיד שבהמותיו לא ילמו לחוץ בלי דסן, לבל במעשה של רבי פנחס בן יאיר שם הס נגנבו **ע"פ הירושלמי** למלי (פ' ג') לו בלכסניה שמורה בעלים שמקפידים על כשרות ע"פ **הבבלי** כמובא **במהרש"א**, ולכן לא שם עליהם דסן, לבל בילילתם לחוץ גם חמורו של רבי פנחס בן יאיר היה עם דסן על פיו.

אבל יתכן בדעת המלרש שהקשה ולא תירץ זאת, שמלרבת פרסום נס לרבים יש כאן, שילמו שהבהמות של לברהם הגליק אינם גוזלים למרות שאין דסן על פיהם, כי אין ה' מביא תקלה לגליק אפילו לרך בהמותיו.

אומנם השאלה היא האם מה שבהמות הולכות בעצמם לאכול בשדה אחרים האם נחשב גזל? ובעצם אפי' ישראל בעלים חייבים מדין גזל, לבל אפי' גוייס האם יש חיוב גזל ורגל כמו ישראל? ואולי הגוייס לא הקפידו על גזל ורגל בפרט כשלא העמידום או שלחום בכוונה, לכן אין זה גזל, וגם לא חילול ה'.

ואומנם לא כל מנהג שנהגו הגוייס נחשב לחוק בענייני משפט הגזל שנתחייבו בו בשבע מלוות בני נח, שהרי דור המבול נהגו לגזול בטעימה כל אחד טעם קלת פחות משווה פרוטה וכך נגמר הסחורה למוכר, זה לא נחשב להיתר כי כך נהגו, כי יתכן שקודם היו מקפידים על כך, ובפרט שזה היזק שאפי מזיק בידים ולא בעקיפין ע"י בהמתו, ובן נח נהרג על פחות משווה פרוטה, כי מנהג דור המבול היה מושחת ומקולקל, ובחוק השכל היכר בוודאי לאסור לאדם לגנוב כלום מחבירו.

וא"כ מדוע לבעת המלרש בקושייתו היה על לברהם לשים דסן על בהמותיו אם הגוייס לא הקפידו ולא חייבו על נזקי בהמות? לך **המנ"ח** מצוה נא' ו' מביא שיש מחלוקת רמב"ם ורמב"ן האם ממלוות בני נח נלטוו הגוייס גם על גן ורגל כמו בדיני ישראל - **רמב"ן פרשת וישלח**, או הכל לפי מנהג שופטיהם - **רמב"ם הל' מלכים**.

ואומנם יתכן שגם לבעת הרמב"ן רק לאחר שנקבע דיני ישראל שהבעלים חייבים על נזקי בהמתו ממילא זה הוקבע לחוק ומשפט גם אצל גוייס, לבל קודם מתן תורה הכל נקבע לפי דייני ושופטי הגוייס, ויש לדון אם לברהם לבינו שקיים את כל התורה קודם שניתנה כבר היה חייב לנהוג ע"פ העתיד מה שבעתיד הגוייס ינהגו בנזקי שורו כבדיני ישראל, כי לברהם טרח לגייר את הגוייס.

אבל עדיין ל"ע שהרי אליעזר ילא עם

הגמלים, ומ"כ היה **השגחה למודה על הגמלים** ומה הצורך לקיים עליהם רסן? ולולי מברהם רלה לחנך לחריס קיק חובה להקתמר מהגזל גם מנזקי ממונם, קמזה ילמדו וכן יעקו קגם הם יקיימו רסן קלא יזיקו בהמותיהם לחריס בנזקי קן.

אבל מתוך תקובת המזרחי משמע קלא כדברי, קכתב קשלל מברהם היה רסן על הגמלים, כי היה **קכיח/מלוי הנזק**, כי עבר בין קדות לחריס, ולכן לא סומכים על הנס, משמע קלמרות קשליעזר הקגיח בכ"ז עדיין נחשב קכיח הנזק עד"כ קלא סומכים על הנס מחמת קכיחות הנזק.

וצ"ע לדברי המזרחי, קהרי לליעזר בלחמת לא עבר בין קדות לחריס כי היה לו קפילת הדרך? לבל יתכן קשליעזר לא ידע קשהיה לו קפילת הדרך, והיות ובדרך הטבע היה לחמור לעבור בין קדות לחריס לכן שם רסן על הבהמות, לבל מלשון **רש"י "מגמלי לדוניו" קניכרים היו ברסן**, משמע קגם כשלא היה קכיח היזק היה עליהם רסן.

וראיה לדברי רש"י קהרי לליעזר השקה לת הגמלים, ולפורך זה לכאורה היה עליו להוריד לת הרסן בזמן הקלר עד קבא לבית בתואל ולבן?? ללא בגלל זה היה סמל לגמלי מברהם.

אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק

האם בתואל משפחה טובה??

באמצע קריאת התורה פרצתי מצחוק, וכי משפחת בתואל משפחה טובה היא?? הרי הם היו רוצחים וחומדי ממון, האבא וגם הבן ניסו לרצוח את אליעזר ולשדוד אותו, וניסו להרעיל אותו רק בסוף הוחלפה הצלחת ובתואל מת.

ועוד יותר מבהיל ביותר האדישות של המשפחה הזאת, איך הם המשיכו בסעודה עם אליעזר וחגגו אירוסי רבקה למרות שאבי המשפחה שוכב מת מרעל ועדיין לא נקבר??

ועד כדי כך האדישות שלהם עצומה, שמה שביקשו שהנערה תמתין 12 חודש זה מדין 12 חודשים שנותנים לבתולה להתארגן לחתונה, ולא על 12 חודשי אבילות עם המשפחה?

אלא נראה, שאדרבא אם משפחה של רוצחים ורודפי בצע ואדישים עד להחריד, **עדיין מסוגלים לומר מה' יצא דבר** באמונה תמימה כל כך, זה מוכיח על שורשי המשפחה שנטוע בהם התבוננות מעמיקה ונכונה וישרה שהיאה אותם

לאמונה עצומה בה' שמה' יצא הדבר ולא במקרה.

ואולי למרות שהאבא מת, בכל זאת לא חשבו להפסיק את שמחת השידוך כשהוכח שמה' יצא דבר, בפרט שראו שבמקום לרצוח את שליח אברהם ולשדוד אותו הם נפגעו מכוונתם והם רצחו את אבי המשפחה השותף לפשע, הם נבהלו כי נוכחו שאכן מה' יצא דבר, אומנם עוד קודם הסעודה והרצח הם כבר הודו שמה' יצא דבר כמוכח בפסוקים.

אבל על אליעזר וישמעאל אמר אברהם שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור, והסביר **מרן ראש הישיבה זצ"ל** שמה שרק יצחק ראה את הענן שהיה מעל הר המוריה והם לא, זה לא היה ראיה רוחנית, אלא גשמית, ויצחק התבונן שכל העננים זזו ורק ענן אחד נשאר נטוע על ראש ההר, **ומזה** הבין שזה הר המוריה, ואילו אליעזר וישמעאל כחמורים הם שלא התבוננו לעומק, ולכן לא התפעלו ולא הבינו, ועם כאלו שלא מתבוננים ומבינים לא רצה אברהם אבינו להשתדך.

הגמיאיני נא מעט מים מכדך

יש מקום בסיפור אליעזר והשידוך של רבקה, שכתוב בקשה למעט מים ויש מקום שכתוב מים ולא כתוב מעט.

ואולי כי מעט מים משמע שהם לא צמאים, כי מעט מים מלמד שהם לא הגיעו מהמדבר מדרך רחוקה, ואם כן מובן אם הנערה לא תציע לתת מים לגמלים, וחבל שבגלל הבנה שכזאת יפסיד נערה בעלת חסד אבל חכמה ונבונה.

ובאמת אליעזר והגמלים לא היו צמאים כי הייתה להם קפיצת הדרך, שבאותו יום יצאו מארץ ישראל ובאותו יום הגיעו בנס – **רש"י על פסוק מב' ד"ה "ואבוא היום"**.

ואולי נכון שהם לא היו צמאים, אבל דווקא בגלל זה ימדד מידת החסד של הנערה האם תתחכם שהגמלים אינם צריכים לשתות, כי היא תבין מתוך שנאמר לה מעט מים שאכן שהגיעו ממקום קרוב, או שמתוך מידת החסד העצום שלה היא לפחות ליתר ביטחון תציע להשקות גם את הגמלים.

ואכן נראה שהבינה שהם הגיעו ממקום קרוב, ואולי לכן הוסיפה שתשקה את הגמלים עד שיכלו לשתות, וי"ע.

והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא

ידועה שאלת המפורשים איך אליעזר נתן לרבקה זהב בכמויות גדולות לפני ששאל אותה אם היא ממשפחת אברהם אבינו? דבר שאכן שאל אותה רק בהמשך?

ושמנו לב **בשיעור תורה שמסרתי לכיתה ו' שובו ראשל"צ** שאליעזר בסימן שנתן אמר שיבקש מעט מים ולעצמו, והנערה תגיד **שתה וגם גמליך אשקה**, ואילו במציאות רבקה בהתחלה אמרה **שתה** ומיד הזדרזה לתת לו לשתות עד שסיים, **ורק אחר כך היא אמרה גם גמליך אשקה.**

ומתוך שינוי זה התברר לאליעזר שהיא לא רק בעלת חסד עצום שמציעה לתת פי אלף ממה שביקש, כי הציעה לא רק להשקות אותו אלא גם הציעה להשקות את גמליו עד כי כילו לשתות, ולהשקות 10 גמלים זה כפי אלף משתיית אדם אחד, ובכל זאת הוא גילה שהיא הייתה זהירה בחיי אדם.

כמו הסיפור של **נחום איש גמזו** תענית כ' שאמר לעני רעב שביקש ממנו אוכל, שימתין עד שיפרק את המטען מהחמור ובינתיים מת העני, ולכן נחום איש גמזו העניש את גופו באופן קשה ביותר, ואילו רבקה בת 3 הבינה בעצמה יותר מהבנת אליעזר, שחייבים מיידית בלי עיכוב של רגע להשקות אדם צמא, ולכן מיד השקתה את אליעזר ורק אחרי ששתה, היא המשיכה ואמרה גם לגמליך אשקה.

וזה הכוונה **משתאה לה**, כי דיבורה היה מחולק ל-2 והוא התבונן בכל המהלך והבין שיש לה לא רק חסד אלא גם **תורת חסד**, שפועלת בחוכמה בחסד שהיא עושה, ולכן כבר סמך עליה ונתן לה מתנות.

ולכן נתן לה זהב בסימנים הקשורים לתורה, כי החסד שלה היה חסד על פי התורה "**תורת חסד**", ולכן ביקש ממנה לינה עוד לפני שידע שהיא ממשפחת אברהם, כי בטח שהיא השידוך הנכון, שלא יתכן שתהיה בת קטנה שנוהגת בתורת חסד בלי שתהיה ממשפחת אברהם אבינו, אומנם היות ואברהם כששלח אותו ציווה שיבדוק האם היא ממשפחתו לכן שאל אותה זאת בסוף המהלך.

ואכן בקשר לברכה שקד והשתחווה לה' עשה זאת רק בסוף כשווידא באופן מוחלט שאין כאן חשש של ברכה לבטלה, וגם כאשר סיים את חלקו בבירור הנערה ככל דרישות אברהם אבינו.

והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא

ממצמץ ומביט!!

הסבר מעניין מצאתי במדרש רבה (נו' ו') למילה **משתאה לה**, ר"י מציפורין אמר "**ממצמץ ומביט בה**" ההצליח ה' דרכו, ובהמשך כתוב על הפסוק "**ויאמר ברוך ה' אלקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו**", שממה שקפצה הדרך לפני הייתי יודע שבדרך נחני ה' בית אחי אדוני:

ופלא הדבר אם אליעזר רצה "**להביט**" שזה ראיה לעומק, מה אם כן פשר הדבר שמצמץ את עיניו שהכוונה פתח וסגר במהירות מספר פעמים, שזה דבר שמפריע לכאורה להבטה חדה וברורה? וגם מה הספק שלו ההצליח ה' דרכו אם לא הרי בסוף אמר אליעזר שעצם הדבר שהיה לו קפיצת הדרך זה סימן שה' הצליח דרכו שהגיע לבית קרובי אברהם.

ובפשטות כלול בהבנה זו גם מה שבדיוק הגיע בסוף קפיצת הדרך לראות את רבקה שהמים עולים לקראתה, זה גם הוכיח לו שהיא הכלה המיועדת.

וכאמור קודם, היות ומדובר בשידוך ליצחק אבינו ועשיית שליחות מושלמת מכל הבחינות והבדיקות, לכן אליעזר לא סמך לגמרי על סימן קפיצת הדרך, אלא ביקש סימן נוסף של בקשת המים כמפורט, ואז אכן ראה שהיא בעלת חסד וחכמה מאוד כפי שפירטנו קודם בכמה מקומות בעלון בכמה בחינות.

ולכן אליעזר כבר רצה לרקוד בשמחה על שהצליח ה' דרכו, אבל כל עוד שלא שאל בבירור האם היא ממשפחת אברהם כנדרש בשליחות מושלמת ואחראית ביותר, לא רצה להשתחוות לה' או לרקוד משמחה לפני הזמן המושלם שבדק הכל כראוי, כמו שאומרים לא רוקדים לפני הזמן.

ואולי ושמא פחד שאם ירקוד משמחה אולי הנערה תברח ממנו שתחשוש שמא אדם מוזר הוא, לכן רקד עם עיניו בכך שפתחם וסגרם במהירות, שלפחות שהעיניים ירקדו.

ויתכן בדרך אפשר, היות ואליעזר ראה נס גלוי מול עיניו איך תפילתו מתקבלת במהירות מיד עם סיום תפילתו, לכן פתח וסגר את עיניו פעמים רבות בכדי לראות את הנס כמה שיותר פעמים כביכול.

יהי רצון שנזכה כולנו לניסים גלויים, אבל עלינו לזכור שבתפילה אומרים תודה על ניסך ונפלאותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהרים, ואנחנו לא משקרים אכן יש ניסים כל הזמן, רק שעלינו החובה להתבונן ולהבחין בניסי ה' ולא להעביר את החיים בלי התבוננות ובלי תודה לה' מתוך התפעלות.

ואכן במשך שנים כתבתי שאני זקוק לניסים להדפסת ספרי וטהר לבנו, אבל שמח לבי בנס הגדול והוא החידושים שהקב"ה נותן לי ברחמיו העצומים, וזה נס גדול יותר מכסף לספרים!! ולכן בטח לבי בה' שיעשה לי נס להדפיס את הספרים בקרוב ממש אמן.

והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, אכן נתן הבורא יתברך בלב שותפי ר' אברהם בן שושן הי"ו, ויחד הדפסנו את הספרים בהידור מאיר עיניים, ואנא התפללו עליו שיתעשר בברכת ה', שיוכל להרבות הפצת והחזקת תורה כל ימי חייו, בשלווה וברוגע ובשמחת חיים תמיד אמן ואמן.

ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם

לאחר שאליעזר נתן לה את הזהב, רק אז שאל אותה בת מי את, ושאלני **הבה"ח אליהו בנימין פורת נ"י** שהרי היא הייתה הראשונה שפגש ואולי כל בנות המקום היו בעלות חסד כמותה, ומי אמר שדווקא היא הראשונה שפגש היא המתאימה ביותר להיות אשתו של יצחק??

ואם יתברר שיש אחת נוספת טובה יותר או שיתברר שהיא בכלל לא ממשפחת אברהם אבינו אז לכאורה אליעזר בחינם בזבז עליה סכום עתק בתכשיטי הזהב שנתן לה, וכי איפה האחריות שלו על כספי אדונו???

ונראה לתרץ על פי מה כתבתי בהרחבה במאמרים הקודמים, שרבקה עשתה חסד מיוחד במינו, שהיא התנדבה מעצמה לעזור בלי לקבל עזרה מהנזקק, והיא הזדרזה בחכמתה להציע ולבצע את החסד עוד לפני שזה יהפך לניצול לרעה, וזה מקרה נדיר במיוחד שאין בנמצא בעלי חסד כאלו מלבד בודדים ממש.

ולכן גם אם יתברר שהיא לא מבית אברהם אבינו בכל זאת מגיע לה פרס ועידוד על מעשי החסד הנפלאים שלה כי אברהם עמוד החסד שבעולם ישמח שמכספו יהיה עידוד לבעל חסד גדול שיוכל להקים מפעל חסד חדש בחרן.

אלי לא תלך האשה

כתב רש"י: **לא כתוב "אולי" רק "אלי", כי בת הייתה לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם: בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מתדבק בברוך.**

אליעזר היה תלמיד חכם עצום וירא שמים גדול, ודולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ואליעזר יצא להילחם לבדו נגד כל המלכים הגיבורים שהרגו כדרך אגב את הרפאים הענקיים - רק בכוח אמונתו בבורא עולם ובצדקות אברהם אדונו, וזה מצריך אמונה עצומה ונדירה!! למה אם כן אברהם אבינו לא רצה לקחת את בתו ליצחק??? ועוד תמוה שאברהם אבינו קורא לו בשם ארור!!!

ובמפרשים, הביאם אבי מורי רבי שלום בן יצחק זצ"ל בדבר תורה האחרון לפני פטירתו והאריך בדבר, שאליעזר היה לו נגיעות שבתו תתחתן עם יצחק, ולכן כשבא עם נגיעות הוא מכונה **עבד**, על כן **השביעו** אברהם **שיתעלה מעל לנגיעות** שלו.

ולכאורה למה זה נחשב לנגיעות פסולות, הרי לכאורה לאליעזר היו בזה רק נגיעות קדושות, כי הוא בסך הכל רצה להידבק ברבו ובזרעו, ואין לך דיבוק גדול מלקחת את בן רבו לבתו??? **וגם** יש לתמוה מדוע בתואל ולבן הרשעים ומשפחתם שהיו ממשפחת אברהם אבינו, טובים הם מאליעזר???

ונראה לתרץ, על פי מה שכתבנו בפרשת וירא על הפסוק **"שבו לכם פה עם החמור" – עם הדומה לחמור**, ששם הקשינו מדוע אברהם אבינו פגע בביטוי כזה באליעזר תלמידו הגדול מפיץ תורתו ברבים??? **ושם תירצנו** על פי המדרש, שכשאברהם ויצחק הלכו לעקידה, אליעזר וישמעאל במקום להתבונן בגדלות האב ובנו שהולכים למסור נפש, הם התווכחו מי יהיה היורש במקום יצחק!!!!

ובזה הוכיח אליעזר שיש פגם בשורשיו, שלמרות שטיפס במעלות התורה והיראה שדלה והשקה מתורת רבו לאחרים, מכל מקום עדיין היתה טבועה בו תשוקה זרה לכסף, וברגע של חולשה הוא חזר לטבעו הרע, כמו הסיפור של החתול המאומן ששימש כמלצר, אבל ברגע שראה עכבר הוא העיף הכל ורץ כטבעו לתפוס את העכבר.

ולכן גם כאן, למרות שעל פניו היה נראה שאליעזר רוצה רק להידבק בקדושה, אברהם אבינו היה חייב בחדות לקלף את הנגיעה של אליעזר ולהגיד לו שוב, דע לך שבהצעת בתך לבני אין כאן מאה אחוז לשם שמים, **אלא** שוב **הקללה של ארור מושרשת בך**, ועדיין יש לך בזה גם נגיעות של **שליטה וכסף** כמו שהיה לך בעת העקידה, אלא שכרגע זה עטוף באחוזים גבוהים של לשם שמים.

אבל בני חייב להשתדך ב-100 אחוז לשם שמים בלי שום תערובת של נגיעות גשמיות, לכן אין חיבור בינינו. ואכן אצל בתואל ולבן הם נתנו את רבקה לשם שמים כי ראו שמה' יצא דבר!! והם לא קיבלו מתנות רק כיבוד קל - **מגדנות**!!

ומובן גם למה אברהם אבינו העדיף את "**ענר אשכול וממרא**" למרות שגם הם היו כנעניים, ולכאורה במה עדיפים הם מאליעזר (ע"פ גמרא קידושין ס"א)??

והתשובה לכך, יתכן כי דווקא מאליעזר שהיה ברמה רוחנית כה גבוהה שמשל בכל בית אברהם ושימש כיד ימינו בהפצת התורה, דווקא ממנו היו לאברהם אבינו ציפיות שיתעלה מעל עצמו ויצליח להשתחרר מקללת ארור כנען, ובכל זאת אליעזר נכשל!!!

לכן היה העדיף את ידידיו ענר אשכול וממרא מאליעזר, כי הם לא הגיעו למצב שהתעלו לרמה רוחנית גדולה ועצומה ומשם להיכשל. ותחת כך שאליעזר הוכיח בכישלונו החד שעדיין דבוקה בו הקללה, אין כן הדבר אצל ידידי אברהם - ענר אשכול וממרא.

ללמדנו, שלעיתים הדרישה מאדם בן עליה שלא ייכשל אפילו באחוזים קטנים של רוע, הרבה יותר ממה שדורשים מאדם רגיל, ואם אדם בן עליה נופל ופועל להיפך מדרגתו הגבוהה זה הרבה יותר גרוע ממי שעדיין לא טיפס גבוה!!!

ולכן עלינו להתעלות ולנקות את עצמינו כראוי שכל פעולה תתאים באמת לרמתנו הרוחנית, כי אם לא נתנקה כראוי יש סיכון שנפתח שורשים רעים והם יתעצמו לרעה פי כמה וכמה דווקא בגלל גדלותנו הרוחנית הגבוהה.

ואסיים במעשה של החידושי הרי"ם, שעזב רב שכיבד אותו והלך להיות תלמיד של המגיד מפשיסחא, למרות שבגלל זה מתו בניו כי רבו הקודם הקפיד עליו, בכל זאת הרבי מגור העדיף רב שיגרד לו במגרדות של ברזל את פירורי הרוע מהשורשים במקום שילטפנו בחיבה, וכך גדל לענק החסידות,

וכך גם אליעזר זכה שמשמש את אברהם גם בעולם שכולו טוב כפי שראה רב כהנא.

ואמרה שתה וגם גמליך אשקה

לכאורה הסימן שעשה אליעזר היה אמור להרגיז ולהכעיס כל אבא מצוי, שילדה קטנה גם לאחר שהשקתה את האורח המבוגר הצמא היא תשאב ותשקה במקומו גדוד שלם של גמלים!!! ואיך באמת אליעזר הסכים ורצה שילדה קטנה תשאב ותשקה עבורו את כל הגמלים, הרי גמלים שותים המון מים?? והיא הדגישה עד אם כלו לשתות??

בפרט שאמר לה תני מעט מים, דהיינו שהוא לא ממש צמא וחלש. ובפרט שיש כלל בחסד ככתוב בתורה לגבי מצוות פריקה וטעינה "**עזוב תעזוב עמו**" שרק אם הבעלים משתתפים בעזרה לעצמם ולא שישבו בצד והצדיק יעבור עבורם ובמקומם כשהם מסוגלים לעזור, כי זה ניצול לרעה את טוב לבו של השני והתורה לא מסכימה שחסד יתהפך לניצול לרעה.

ואליעזר שהיה תלמיד חכם עצום בוודאי ידע הלכה זו, ולמה עדיין החשיב את הפעולה לחסד ולצדקות, עד שזוהי ההוכחה שראויה היא לבית אברהם אבינו??

ונראה לתרץ שבאמת אליעזר למעשה ביקש ממנה שתשקה אותו קצת מים מהכלי, והיא זאת שהציעה מעצמה שתשקה את כל הגמלים, וזה כבר לא ניצול לרעה אלא זה חסד וטוב לב עוד לפני שיתהווה כניצול לרעה את טוב ליבה.

אמנם אליעזר בסימן שנתן לעצמו לפני שפגש אותה רצה שהיא תציע מעצמה להשקות את הגמלים, ולא כי הוא ניצל אותה אלא אדרבא הוא רצה לבדוק האם היא תשכיל ותקדים את התנדבותה המושלמת עוד קודם שיתהווה לניצול.

וזה חסד אמתי, להקדים לעזור לפני שזה יתהפך לניצול אלא שפע של לב טוב, וזה החסד המושלם בבית אברהם, שלא מחפשים להתחמק מחסד אלא מחפשים לחטוף חסד לפני שיברח ויהפך לניצול. כמו שאברהם אבינו ביום השלישי למילתו למרות הכאב ישב בחום היום לחפש אורחים ולא שמח שאין אורחים ויוכל לשכב ולהתרפאות, אלא הצטער וישב בשמש בחום והמתין אולי בכל זאת ימצא איזה אורח, לכן אחת כזו מתאימה מאוד לבית של אברהם אבינו, לבית של עמוד החסד.

והיות ובני המשפחה שלה הכירו את רבקה שהצטיינה מאוד בתחום הזה, לחטוף חסד

עוד לפני שהוא הופך לניצול לרעה, לכן הם מיד נוכחו שהסימן היה בדיוק משמים דווקא בתחום שבלטה בו מאוד לעשות חסד בלי שיהיה בו ניצול, חסד חכם של טוב לב, ולא של חולשה וניצול.

ללמדנו שהשלימות נמדדת בלהט והרדיפה שלנו לקיים את התורה והמצוות, שבמקום לחפש דרכים להתחמק מלימוד התורה וקיום המצוות, או לקיימם מתוך חובה ועול קשה, עלינו לאהוב את תורה והמצוות וגם התפילות ולשמוח בהם, ואדרבא עלינו לעשות תחבולות לא להיפטר מקיומם, ולהצטער מאוד בביטולם, כפי שאברהם אבינו הצטער מאוד כשלא היו לו אורחים וייסר את עצמו בשלישי למילתו לשבת בפתח האהל בחום היום, כי ברוב צערו על ביטול האורחים הוא לא ויתר, אלא התכונן בכל זאת, אולי בכל זאת יש סיכוי אפילו קל שתזדמן לו מצוות חסד.

ויתכן שלכן דווקא בהכנסת אורחים זו הוא זכה לקבל שכר לדורות על כל פעולה שעשה עם האורחים הללו, למרות שבעצם התברר שהם מלאכים ולא בני אדם, כי כאן התחדד רצונו העז והבלתי מתפשר והתשוקה של אברהם למצוות חסד.

ומעשה אבות סימן יפה לבנים, וכפי שכתבתי על הפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה", שהילדים כשרואים את האבא סובל מעול התורה והמצוות למרות שהוא מקפיד לקיימם בשלימות כל ימיו ואפילו במסירות נפש, בכל זאת היות ואצלו זה עדיין עול וסבל ממילא לבניו דור ההמשך חלקם יעדיפו לא לסבול כל חייהם כפי שאביהם סבל, ויש גם שעושים מעשה ויוצאים לתרבות רעה, העיקר לא לסבול כפי שאביהם סבל.

לכן גם אם קשה לך מפני כובד החומר ועייפות הגוף ועול הפרנסה, בכל זאת אם כבר אתה עושה מצווה או לומד תורה ומתפלל לפחות בזמן שאתה עושה אותה ממילא, לפחות אז תשתדל לעשות אותה בשמחה ובהתלהבות, כי למה לסבול בחינם!!! ורבים שעשו כעצה הזו הצליחו וליבם השתנה לאהוב את התורה והמצוות באמת ובתמים, וגם אתה יכול!!!

שתה וגם גמליך

השינוי בין סימן אליעזר לפועלה של רבקה – המשך

וייתכן לפי ההסבר הקודם לבאר מדוע רבקה שינתה מסימנו של אליעזר, שהרי הוא בסימן שעשה אמר במשפט אחד "**שתה וגם גמליך אשקה**", ואילו היא חילקה את המשפט וגם את הפעולות לשני חלקים נפרדים לחלוטין, שהיא אמרה "**שתה אדני** ותמהר ותרד כדה על ידה **ותשקהו, ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתת**".

ובעצם כאן היא הביאה את מעשה החסד שלה לשלימות, כי כשאדם צמא מבקש ממנה מים מיד היא נתנה לו מים בלי להתעכב רגע, ורק אחרי שסיים לשתות היא מציעה ומטפלת בגמלים.

ויש כאן יותר מזה, שהרי בעצם אחרי שאליעזר שתה ונרגע מצימאונו הוא כבר יכל בעצמו לטפל בגמלים, **ובכל** זאת רבקה הציעה את עצמה בהתנדבות מושלמת מתוך טוב לב אמתי, והיא רצה במהירות לחטוף את החסד להשקות את הגמלים עד שיסיימו לשתות עוד לפני שיספיק לבטל לה את המצווה ולהפוך זאת לניצול במקום מצוות חסד.

והיא הצליחה, כי אליעזר היה בהלם והיה **משתאה ומשתומם האם הסימן הצליח או לא**, כי זה לא היה בדיוק לפי דבריו, ועד שהוא החליט שזה ממש מתאים ואדרבא זה יותר מושלם מהבדיקה שדרש, היא כבר סיימה בשלימות את מעשה החסד המושלם שלה בלי שעזר לה.

ללמדנו, שלפעמים אתה מבקש לפי המחשבות שלך, אבל בורא עולם נותן לך יותר טוב ממה שביקשת, כמו כן לפעמים נראה לנו שאנחנו מבינים במהותו של צדיק, אבל טעינו, צדיקים הרבה יותר גבוהים מהמחשבות שלנו, הנה לנו אפילו אליעזר הגאון והצדיק שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים בכל זאת לא הצליח להגיע לעומק פעולתה של רבקה אמנו בילדותה.

ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם גמליך אשקה ואשת, וגם הגמלים השקתה

אליעזר שינה וממש לא דייק בסיפורו לבתואל וללבן את רצף הסיפור, שהרי במציאות רבקה דבר ראשון אמרה לו שתה אדוני והשקתה אותו, וכשסיימה להשקות אותו, רק אז היא אמרה לו שגם לגמליך אני אשאב ואשקה וכך אכן עשתה, ואילו הוא סיפר שרבקה הציעה לו לשתות וגם להשקות את הגמלים לפני שהוא שתה, ונשאלת השאלה מה פשר השינוי???

ולשינוי כאן יש בוודאי משמעות חשובה, שהרי כתוב **במדרש** (רבה ס' ח') א"ר אחא **יפה שיחתם של עבדי בתי אבות מתורתם של בנים**, שהנה על סיפורו של אליעזר התורה מרחיבה בשנים ושלושה דפים וחוזרת על עצמה, ואילו על חלק מההלכות (לדוגמא בהלכות שרץ שזה מגופי ההלכות שבתורה לגבי הלכה שאין דמו מטמא כבשרו זה) לא נכתב במפורש בתורה אלא רק מריבוי ובדרך דרש מהפסוק.

אלא כאמור קודם שהיא אכן קודם נתנה לו לשתות כדי שיהיה רגוע ומסודר, ואז היא במהירות חטפה את המשך המצווה להשקות את הגמלים לפני שהוא יעזור לה, אבל את זה יתכן ואליעזר התבייש לספר למשפחתה, וכי מה יגיד להם שהוא האדם הגדול והגיבור לא עזר לרבקה הצעירה ביותר למרות שהוא כבר היה רגוע מצימאונו וחזרו לו כוחותיו??? וכי יספר להם את האמת שבאותם רגעים הוא היה טרוד כי היה משתאה ומתבונן האם מעשיה תואמים לסימן שנתן למרות השינויים שהיו וכפי שפירטתי במאמר הקודם!!!!

הרי אם היה רק מעלה להם שהיה לו צד של ספק ותהייה האם הסימן באמת הצליח או שלא, יתכן וזה כבר היה הורס את השידוך וכבר בתואל ולבן לא היו אומרים **ש"מה' יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב"**, אלא יתכן והיו מתווכחים אתו שזה לא מדויק ואם כן זה לא ברור שמה' יצא הדבר.

לכן הוא נאלץ לשנות קצת מהמציאות. נו, זהו שדכן אמיתי שמשנה ומייפה בכדי לא להרוס את השידוך בגלל חוסר הבנה מעמיקה וטהורה של אנשים כמו בתואל ולבן, ולכן לפעמים יש צורך נכון לשנות קצת בכדי לא להרוס את המשפט היפה **"מה' יצא דבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב"**.

כי אכן יש דברים שאסור לספר או לא צריך לספר, כי לא תמיד הצד השני מקבל את האמת בפרופורציה נכונה, ולזה צריך הרבה חכמת חיים והרבה יראת שמים טהורה ויושר

לבב לעשות את הדבר הנכון ובצורה הנכונה, וכמובן שעליו להתייעץ ברב מוסמך לקבל דעת תורה בכל שאלה העולה על הפרק.

ללמדנו שכשם שמצווה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ואל תחשוב שעליך לומר כל דבר בבחינת ייקוב הדין את ההר, אלא עליך לדעת שכאשר מותר לשנות מפני דרכי שלום אז זו האמת וזה רצון הבורא, ואל תהיה צדיק הרבה, ובוודאי אל תשמיע לאנשים מה שהם לא ישמעו לך ועוד תקלקל יותר בדברך עמם, כפי שכתוב אל תוכח לץ פן ישנאך, ובעזרת השם נזכה להיות אנשי אמת שעושים ופועלים לפי רצון ה׳ באמת ובתמים אמן ואמן.

שתה וגם גמליך אשקה – מים לרחוץ הוא והאנשים אשר אתו

כשכתבתי בפרשת לך לך בעניין עשרה צדיקים בסדום על חשיבות של מניין צדיקים, הראה לי אחי **הרב אריה לייב ריינר שליט"א** את דברי **החזקוני** בפרשתנו על הפסוק **"ויקח העבד עשרה גמלים"** - כשיצא לבתואל, ומוסיף **החזקוני** וכן ראיתי **במדרש הגדול ובבעלי התוספות והרשב"ם** שאליעזר לקח אתו מנין של עשרה מחשובי בית אברהם בכדי שיהיה אירוסין במנין.

ולפי זה קשה מאוד איך יתכן שאליעזר עשה סימן וגם כך רבקה פעלה שנתנה לו ולגמלים לשתות, וכי מה עם הצורך להשקות את כל המניין אנשים שבאו עם אליעזר, וכי הם לא זקוקים לשתות?? וכי הגמלים חשובים מהם??

ויתכן שלכן כתוב **במדרש מעין גנים** וכן כתוב **במשנת רבי אליעזר** על הפסוק **"ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו"**, שלא מצאנו שבאו עמו אנשים אלא מלאכים באו עמו, **ולכאורה** הרי כתוב לפני זה **"ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו"**, אלא כוונתו שלא מצאנו קודם בסימן ובפעולת החסד של רבקה ששאבה ונתנה מים לאנשים לשתות, על כורחך שבאמת לא באו אנשים רק גמלים.

אמנם כאמור דעת **בעלי התוספות** שכן באו עם אליעזר עשרה אנשים, ואולי היא הציעה מים רק לאליעזר ולא לשאר האנשים אשר איתו כי רק הוא ביקש מים ולא הם, והיות והוא ביקש רק מעט מים אז

היא הבינה שהם לא באו מדרך רחוקה וממילא שאר האנשים אינם צמאים, ועובדה היא שהם לא ביקשו וגם אליעזר לא ביקש תנו לנו לשתות – דהיינו עבור כולם.

ואולי לכן לגבי הגמלים היא אמרה שהיא תשקה אותם עד שיכלו לשתות, וייתכן שהתכוונה לומר כי היות והם לא באו מדרך רחוקה לכן היא ליתר בטחון תתן מים לגמלים ואם הם לא צמאים ממילא הם ישתו רק קצת, **ואולי** היות וגמלים צוברים מים בגופם להליכה ארוכה במדבר לכן היא הציעה שלמרות שהגמלים לא צמאים אבל היא תמלא אותם בכדי שיהיו מוכנים למסע ארוך.

ויתכן עוד, שבאמת אף אחד מהבאים לא היה צמא כי הייתה להם קפיצת הדרך, והיא בחכמתה ובצדקותה הבחינה והכירה בכך, ולכן היא הבינה שאין צורך להשקות את שאר האנשים, **ורק** לבן אחיה שרץ והכניס את האורחים לבית לא שם לבו לכך מרוב להיטותו לכסף, והוא -לבן (כמפורש בתרגום יונתן) נתן לגמלים תבן ומים לרחוץ את רגלי אליעזר ורגלי האנשים אשר עמו, למרות שאולי בגלל קפיצת הדרך באמת לא היה צורך בכך.

המשך – פלפול בדברי רש"י

שוב הראוני תלמידים מצויינים מישיבת ווילקומירר באשדוד, שבסיפור אליעזר למשפחת רבקה כתוב שאמר "**ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך, ואמרה אלי גם אתה שתה וגם לגמליך אשאב**", ורש"י שם דרש מהמילים "**גם אתה שתה**" לרבות את האנשים שהיו עמו, ואם כן זה סותר את דברי קודם?? בפרט שכאן כתוב שביקש לשתות מעט מים ובכל זאת הוא רצה שהיא תשקה את כל האנשים אשר עמו???

אומנם עמדו על זה המפרשים, מדוע רק כאן בסיפור זה מופיע ולא קודם כשהדברים קרו במציאות, וגם לא אחרי זה כשסיפר איך רבקה אכן השקתה אותו ואת הגמלים?? וגם למה אליעזר רק רמז על זה ולא אמר במפורש שתשקה גם את האנשים אשר עמו כמו שהזכיר במפורש את הגמלים??? **ועי'** בספר **משכיל לדוד** שדן בעניין.

וייתכן, שגם לדעת רש"י רבקה באמת לא השקתה את אנשי אליעזר כי הם לא ביקשו לשתות כפי שאליעזר ביקש, וזה סימן שהם לא צמאים, ובפרט שבאמת הם לא היו צמאים כי הייתה להם קפיצת הדרך כפי שסיפר אליעזר קודם למשפחה וגם הוכיח להם זאת על ידי פירות טריים מארץ ישראל, אבל דווקא אחרי שגילה למשפחה שהייתה לו קפיצת הדרך אז חידד להם את חוכמת רבקה שהבינה שלא צריך להשקות את האנשים שבאו עמו.

וכבר כתוב **בגמרא** (תענית ד') שאליעזר עשה סימן שלא כהוגן ואולי גם זה כלול שביקש שלא כהוגן, שעשה סימן שתציע שתשקה גם את האנשים אשר עמו זה היה לא כהוגן כי הם לא ביקשו וזה היה מיותר וכאמור, כי בחוכמתה הבינה והבחינה שהוא בא בקפיצת הדרך והם לא צמאים.

ושמא לאחר שסיפר על קפיצת הדרך כבר לא היה לו צורך להסביר שהיא בחוכמתה לא נתנה מים לאנשים כי ביקש רק מעט מים, אלא רצה להמחיש להם שאפילו רבקה הקטנה קלטה שיש כאן מעשה ניסים ושהם הגיעו בקפיצת הדרך ולכן גם כאשר סיפר שביקש ממנה מים בלי לציין לה מעט מים, בכל זאת היא לא הציעה ולא השקתה את האנשים שעמו שלא ביקשו ולא היה להם צורך לשתות כי באו בקפיצת הדרך, כי אליעזר רצה לשכנע את המשפחה שכל השידוך הוא מעשה ניסים **"ומה' יצא דבר"**.

ואשם הנזם על אפה

חשוב לציין שאליעזר לא נגע כשנתן לה את הנזם באפה וכו' וכן דייק **בעל הטורים** ואשים בלי יוד שלא נגע בה ב-10 אצבעותיו.

ויתכן שזה היה כסף קידושין, ולכן הקפיד הוא להניח עליה מדין שליח כיד ארוכה, כדרך שהחתן נותן טבעת על יד הכלה בלי לגעת בידה, ולכן לא הניח לפניה שהיא תשים.

ורבקה התקדשה בנזם למרות שהייתה קטנה, בכל זאת היא מתקדשת לדעתה בלי צורך בדעת והסכמת אביה, כי הייתה בת הבנה ובוגרת בשכלה כפי שראינו שענתה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון בטוב טעם ודעת, ובן נח נחשב גדול לא בגיל 13 ויום אחד כיהודי אלא לפי בגרות הבנתו, ומה שהיה צורך בהסכמת המשפחה שרק בשביל המקובל הרצוי ולא מדין קידושין.

ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה

התבוננתי בדבר, כתוב בתורה שאליעזר הוציא **בגדים** לכלה – רבקה ונתן לה, והרי היא הייתה בת 3 שנים אז איזה בגדים נתן לה?? של נערה!! הרי זה היה אמור להיות גדול עליה??

אלא התשובה בפשטות היא שאברהם ידע שרבקה היא השידוך ולכן נתן לאליעזר בגדים של בת 3, אבל אם כך יש להקשות בשביל מה כל הסימנים והסיפורים שעשה וסיפר אליעזר, לכאורה פשוט יותר וקל יותר היה לאליעזר להוכיח לבתואל וללבן שרבקה היא הכלה המיועדת מהשמים ליצחק.

וההוכחה הפשוטה לכך היא על פי בגדי הכלה שהביא מארץ ישראל לכלה והם למרבה הפלא התאימו בדיוק לרבקה בת ה 3, וזה יוכיח להם מה שכתב רש"י שאברהם ברוח הקודש ידע שהשידוך משמים, ושוב אם כן בשביל מה אליעזר עשה סימנים וסיפר להם את כל הסיפור???

ונראה לתרץ, שאכן הבגדים יכלו לקצר הליכים, אבל כאן אליעזר בזכות ובכוח אברהם אבינו בכוונה פתח **פתח גדול** לכל באי שער השידוכין מעתה ועד עולם, גם לפשוטי עמך בית ישראל שלא מלומדים בניסים גלויים, שגם להם יהיו סימנים מכל מיני כיוונים לסייעתא דשמיא וכהכוונה מאת ה' והשגחה עליונה לשידוך, שהרי מעשה אבות סימן יפה לבנים, (ושוב זה היה רק כסימן טוב, אבל ההחלטה על התאמת השידוך הייתה רק כשענתה שהיא בת בתואל כמבואר במפרשים.)

וייתכן לאור הדברים ובדרך אפשר, שכל מעוכב שידוך, שיקרא בפרט השבוע פעם או מספר פעמים את פרשת השידוך, ואולי זה יפתח לו פתח בזכות הפתחים לדורות שפתח אברהם על ידי שלוחו אליעזר בשידוך זה, וראינו בדברי רב אחא כמה חשיבות יש לפרשת השידוכין כאן שהתורה האריכה בה הרבה יותר מגופי תורה - הלכות.

אמנם הרבנית אסתר אלבז ע"ה הצדקת מאשדוד דחתה את דברי בחכמתה הרבה, שייתכן והבגדים התקצרו בנס, ולא בגלל שמראש היה ברור לאברהם אבינו בנבואה או ברוח הקודש שהיא השידוך שנקבע, **והוכיחה** זאת מבגדי שאול הגדולים, כשדוד בא להילחם נגד גוליית הבגדים התקצרו בנס ונהיו תואמים בדיוק למידתו של דוד הנמוך בהרבה משאול שהיה משכמו ולמעלה.

אבל בכל זאת, עצם הדבר שהבגדים הפכו בנס להיות מתאימים לגיל זה, זה עצמו כבר מוכיח לכולם שיד ה' בשידוך זה, וזה מוכיח ללבן הרשע שאין כאן רק בחור שיודע לדבר יפה ולשכנע בהרהורי ליבו על סימנים שעשה, אלא יד ה' בדבר ומה' יצא דבר, כפי שדוד התאים למלוכה ולכן בגדי שאול הפכו למתאימים למידתו, ואכן ראינו ברש"י (בשמואל א' י"ז ל"ח) שמנס מדהים זה הבין שאול שדוד ימלוך במקומו והכניס בו עין הרע.

ללמדנו שעלינו להתבונן ולמצוא את השגחת בורא עולם עלינו, ומי שמתבונן ומאמין באמת וביושר בבורא עולם פתאום הוא מגלה רצף מדהים שאין לו הסבר בדרך הטבע אלא רק בנס נסתר מתוך ההשגחה העליונה, האמינו ותאמנו, התבוננו ותתפעלו, כי עין ה' אל יראיו למייחלים לחסדו.

ומגדנות נתן לאחיה ולאמה

כתב רש"י שהביא עמו כמה מיני פרות מארץ ישראל, ומקשים הרי אסור להוציא פירות מארץ ישראל לחוץ לארץ כמבואר בגמרא **כ"ב** (דף ל') **ולחיתי בספר ברוך מרדכי להרב פריינד זצ"ל** שהביא בשם **החמדי** משם **שאליעזר** לקח רק לצורך מכילתו בדרך, והיות וקפלה לו הדרך לכן נשאר לו מיותר, ואת זה נתן למשפחתה של רבקה, וכן מלאתי **בתורת משה על החתם סופר.**

ובאמת מלאנו גם **שיעקב** שלח מארץ ישראל ליוסף במצרים מעט **בוטנים** ושקדים מפירות ארץ ישראל, ואולי שם זה היה מדין פיקוח נפש למלוח חן בעיני השליט שירחם על השבטים, כי עדיין יעקב לא ידע שהשליט הוא יוסף ולכה שהשליט יחזיר את כל השבטים חזרה לארץ ישראל ולא יעקב את שמעון ולוי או את בנימין, ובמצב של **השתלות** למניעת פיקוח נפש יתכן שאין איסור, ורק אסור לצורך מסחר שלא יעלו מחירי הפירות בארץ ישראל.

אומנם ממשיך **הכרוך מרדכי** ומקשה מדוע חילק פירות רק לאחיה ולאמה ולא לכלה רבקה? והביא תירוץ **מספר שפתי חן**, שכוונתה **שאליעזר** הביא פירות המשובחים ביותר של ארץ ישראל שהם פירות גינוסר, וכדברי **הגמרא** שריש לקיש היה אוכל מהם עד שהיה משתכר מהם ועתה הייתה נוטרפת מהם וכן מובא **בגמרא ברכות** (מד') שבחיים מופלגים על פירות גינוסר.

והואיל והפירות ממכרים מרוב מתיקות עכ"ל **שכרות** ומובדן **לילות**, לכן אסור לתת מהם לכלה כי ע"פ **פרקי דר"א** – **שאליעזר** היה **שליח** לקילוסין, **ובשו"ע חבה"ע סי'** נפסק שאחתן וכלה לא יקחו ויאכלו ביום הקילוסין דברים המשכרים, כדי שהקילוסין יהיו בדעה צלולה.

וקשה על תירוץ זה, שמה פתאום נחליט שאליעזר טרח להביא דווקא פירות מגינוסר? וכמו כן קשה שהרי רבקה הכלה הייתה קטנה שמתקשטת רק לדעת לביה, ולביה קיבל עליה קילוסין, ואם כן מדוע לא נתן לרבקה שהייתה כלה קטנה שממילא לעתה לא נחוצה לקילוסין? וגם קשה הרי קודם תילגנו שנשאר לאליעזר מהפירות כי קפלה לו הדרך, והרי אם אליעזר היה צריך לקילוסין איך הוא עצמו יכל מהפירות המתוקים ביותר והמשכרים?

ובאמת רצוני לספר על סייעתא דשמיא מיוחדת, שבליל שבת זו ביקשו ממני ילדים בבית כנסת נפש החיים בשקדוד שאדרוש לילדים בין קבלת שבת לתפילת ערבית, ואמרתי להם שזה הזמן שאני מכין בו את החילוקים לעלון "וטהר לבנו", אבל אם הקב"ה יתן לי חילוק הרגע, מיד ארד בשמחה למסור להם שיעור, וב"ה מסרתי להם שיעור זה שהתחדש באותו רגע בס"ד.

ואכן הקב"ה ברחמיו מיד נתן לי חילוק זה, גם את השאלות וגם את התשובות, שאכן קודם חורבן בית המקדש כל פירות ארץ ישראל היו מתוקים מאוד, ורק משחרב בית המקדש ניטל טעם מהפירות כמובא **בסוטה** (ט' יב'), ואולי לזכר טעם הפירות המתוקים ביותר שהיו קודם החורבן השאיר הקב"ה את פירות גינוסר שיהיו מתוקים גם לאחר החורבן, ואכן כך יוחנן וריש לקיש ושאר החמורחים שמסופר עליהם שהתענגו מפירות גינוסר הם חיו לאחר החורבן.

ולפי זה אליעזר לקח פירות מארץ ישראל ולא דווקא מפירות גינוסר, והיות וכל פירות ארץ ישראל היו מיוחדים במתיקותם ואליעזר היה רגיל לאוכלם תמיד, זה לא השפיע עליו לאבד את שפיות דעתו, ורק החמורחים שאכלו פירות רגילים להם השפיע כשהיו אוכלים פירות גינוסר המתוקים ביותר.

אבל רבקה ומשפחתה שלא היו רגילים לפרות ארץ ישראל, להם אכן השפיע הפירות עד כדי לאבדן השפיות, ולכן לא נתן לרבקה לאכול מהפירות הללו.

ולמרות שהיא קטנה והתקשטה מן התורה בקילוסי לביה שקילסה, בכל זאת היה תועלת עצומה לניסיוני רבקה עם יצחק בכך שהיא לא אכלה והייתה צלולה לעומת לביה ואמה שאכלו ואבדו את צלילותם.

שהרי אליעזר הציע לקחת מיד את רבקה ליצחק, ומשפחתה טענו לאליעזר שלא כדאי מיד אלא רק לאחר 12 חודשים כדין כלה בתולה שנותנים לה 12 חודשים בבית הוריה להתארגן לחתונתה, ואכן לביה ואמה היו אחראים עליה כי לביה בתולה את בסעודה.

ואליעזר מבקש מהם אנא שלאחוני עם הכלה מיד כי ה' הצליח את

לרכי, ולז בהפתעה הס לומרים נשלל לת פי הנערה, וכי מלוע הס מטילים לת ההלטה על הקטנה הרי קולס כשהלל היה חי לל שללו לת לעתה כלל ולמרו "**הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי לשה לבן לדוניך כלשר דבר ה'**", מה פתלוס עכשיו מתייחסים ללעתה?

ובפרט שרבקה הייתה לקת ובעלת חסד ובפשטות משפחתה ילעו שהיל תלה להילבך בלליקים ולל להמשיך רגע בבית רשעים חומלי כסף על כלי שפיכות למיס שעמו רעל בללחת של לליעזר רק מלשך החליף לת ללחות ובתואל לכל מהרעל ומת.

אלא יתכן שלכילת הפירות המתוקים מלרץ ישרלל הקדושה לכן גרמה ליבוד רעת למשפחתה של רבקה, ולכן הס הלינו שישלחו לת רבקה הקטנה שתחליט לם רלוה ללכת מיל לו להתעכב 12 חודש, לבל רבקה הייתה לדולה כי לל לכלה מהפירות ובדעה לדולה ענתה רלוני ללכת מיל ולהילבך בקדושי עליון תכף ומיל.

ויקראו לרבקה

כתב רש"י ותאמר **אלך - מעצמי ואף אם אינכם רוצים:** והסיבה **שרבקה דיברה בעזות ובחוצפה לאמא**, כי נפסק **הלכה בשו"ע שאין כיבוד אב במקום** של תלמוד תורה וכנגד אפילו מצווה דרבנן, וכל שכן **במקום סכנה רוחנית** כנגד עליה רוחנית מותר ומצווה ללכת נגד האבא, כגון ללכת לישיבה ללמוד תורה כשאבא מסרב.

ואכן סבי **רב יצחק ריינר זצ"ל** קיבל הוראה מרבו ראש ישיבתו הגאון **רבי שאול בראך אב"ד דקאשוי הונגריה** לברוח לארץ ישראל בחוסר כל ולא לחזור לעזור לאביו **רב שלום ריינר זצ"ל** כשהתאלמן בניהול רכושו הרב והעצום כי עשיר מופלג ביותר היה, ואכן סבי זצ"ל שמע בקול רבו וברח מציווי אביו והגיע לארץ ישראל מחוסר פרוטה וחי כל ימיו בעוני מחפיר לעומת ימי בחרותו שחי כנסיך בן עשיר עם משרתים וכו', אך והציל נפשו וגם את גופו כי קצת לאחר מכן היטלר השמיד את רוב יהודי אירופה, וזכה בס"ד לדורות ישרים מבורכים לתפארת.

ועוד יש לתרץ שכאן היה גם כבוד לאמא, שהבת אמרה אלך גם אם לא תרצי כי אינני רוצה שתמותי כמו שאבא מת כשרצה לעכב את השידוך, וכדברי **רש"י**, שהיות ובתואל רצה לעכב, בא מלאך והרגו לבתואל.

התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך

במדרש רבה (ס' ב') כתוב שמשפחתה של רבקה ניסו לרמז לה שלא תסכים ללכת עם אליעזר, אבל היא ענתה להם "**אלך**" על כורחכם שלא בטובתכם.

וראיתי בחוברת **עיון הפרשה** ששאלו מדוע ענתה להם רבקה בחוצפה ובמרידה, הרי הם היו נחמדים שלמרות שהיא קטנה הסכימו לשאול את דעתה, מדוע היא ענתה בגסות וחוצפה?

והביאו לתוספת פלא שכתוב בספר **תנא דבי אליהו כז'** שבשכר שרבקה ענתה למשפחתה "**אלך**", לכן זכו עם ישראל לצאת ממצרים, ולשונו "**גלגל הקב"ה והוציא את בני ישראל ממצרים**", ותמהו מה הקשר בין הדברים?

ונראה לתרץ שמשפחתה של רבקה ניסו לפתות אותה שלטובתה כדאי לה להמתין שנה כי מגיע לה על פי ההלכה להיות בבית הוריה שנה ולהתכונן כראוי לחתונתה, ורבקה ענתה "**אלך**" שאני יודעת מה טוב בשבילי, ואם אתם רוצים באמת את טובתי אז אל תפריעו לי ואל תכפו את דעתכם עלי, שהרי אתם טוענים שאתה רוצים רק את טובתי.

ואכן בשכר זה עם ישראל הצליחו להתגבר ולצאת ממצרים למרות פיתויי פרעה שטען לעם ישראל ראו כי רעה נגד פניכם אני רואה דם שישפך מעם ישראל לאחר שיצאו ממצרים, ולכן לטובתכם אל תצאו למדבר ותשארו במצרים לטובתכם, ואכן רוב עם ישראל לא רצו לצאת ומתו במכת חושך שזה היה לאחר שפרעה טען זאת לאחר מכת ברד.

ובכל זאת 600 אלף יהודים התגברו ולא התפתו לדברי פרעה שכביכול דואג לטובתם, ובכל זאת יצאו ממצרים, ואולי הם קיבלו את הכוח להתעלם מאזהרת פרעה לטובתם, בזכות רבקה שהתגברה על עצת משפחתה לטובתה והתנגדה לקבל דעתם ויצאה עם אליעזר לארץ ישראל.

ואכן בגלגל ה' גלגל שחרפת מצרים שראה פרעה שישפך דם מכל היהודים, אכן התקיים לטובה בברית מילה שעשו בגלגל מיד עם כניסתם לארץ ישראל, ובמקום רצח עם ישראל היה מצוה אצל כל עם ישראל – דם מילה, ואולי לכן נקט המדרש לשון "**גלגל ה'**", כי היהודים שיצאו סמכו בה' שלא יהיה רעה נגד פניהם.

ויאמר העבד, הוא אדוני

לאחר שביצע את השליחות יצא מכלל ארור שיצא מהנגיעות שלו כדברי **החזקוני**, וממילא נכנע ליצחק שהוא עבדו וכמובן לא ראוי להשתדך עמו.

ולכן אליעזר הדגיש לרבקה כשראתה את יצחק, שהוא אליעזר עבד ושיצחק הוא אדוניו, כי אליעזר בא לכפר על הנגיעות בתחילה שחשב שהוא ראוי להיות חותן ליצחק.

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב

ראה בפרשת ויצא, ד"ה "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש – איזה תפילה התפלל יעקב מנחה או ערבית?", ששאלנו איך הספיק יצחק באותו יום, גם להחזיר את קטורה מהנגב לאברהם בבאר שבע, וגם להתפלל מנחה בהר הבית שקראו "**שדה**"?

ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה

כתב רש"י שאליעזר סיפר על שקפצה לו הדרך, **ושנזדמנה לו רבקה בתפילתו**, והקשה **הגאון הרב אליהו פרידלנדר שליט"א** שמילא אליעזר התפעל על קפיצת הדרך למרות שהיה בלי אברהם או רבקה, (**ואכן** לא ראיתי התייחסות האם הייתה לו קפיצת הדרך בדרך שחזר עם רבקה, ואולי כי זה פשוט שיחד עם הצדקת תקפוץ לו הדרך).

אבל מה הגדלות שנענה בתפילתו והרי תפילה זה דבר פשוט שה' שומע תפילת כל פה, ובפרט תפילה הנוגעת לאבות הקדושים בוודאי תפילה כזו תענה ברצון אצל הקב"ה, ומה החידוש שסיפר ליצחק בכך??

ונראה לתרץ בנוסף על מה שתירץ נפלא, שהרי הגמרא **תענית ד'** אומרת שאליעזר ביקש שלא כהלכה ובכל זאת התקבלה תפילתו, וזה חידוש כפי שמשמע מפורש **בגמרא**.

עוד נראה לתרץ, שאכן אברהם אבינו כבר ידע מי השידוך כפי שכתוב בסוף פרשת וירא כשחזר אברהם מן העקדה שהוגד לו ע"י הקב"ה שילדה מלכה גם היא לבתואל את רבקה, ובכל זאת היה צורך לשלוח את אליעזר ואת כל מעשי אליעזר, כי כמו שכתוב **שנגזר על יעקב ובניו לרדת למצרים**, רק השאלה האם ירד **באזיקים או בכבוד** כפי שאכן היה, ואכן **רבקה הייתה השידוך** של יצחק ואברהם ידע זאת מראש, אבל **הצורה בה יגיע השידוך** זאת **לא ידע** לכן נשלח אליעזר.

ואליעזר התפעל שהשידוך שנגזר הגיע על ידי תפילה, וזה צורה מושלמת לשידוך יהודי, שידוך מתוך תפילה, **ואולי לכן יש את הטעם הנדיר "שלשלת"** בתחילת תפילת אליעזר **"ויאמר"**, כי למרות ברכת אברהם אבינו לשידוך הגון לבנו יצחק הצדיק, עדיין חייבים תפילה מעומק הלב לבורא עולם על כל שידוך ושידוך, ככתוב **"על כן יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא" זו אשה.**

ויהי רצון שנזכה כולנו לקבל שידוכים הגונים לבנינו ובנותינו לכל יוצאי חלצינו בקרוב מתוך תפילה וסייעתא דשמיא, ובנקל בלי צער וקושי חלילה.

מעשי אבות יותר תורתם של בנים

ואולי, כי לומדים המון הלכות מכל העשייה, ואכן מה שלא נחוץ להלכה לא כתוב, ולכן לא כתוב על הרעל שהרג את בתואל וכו', אבל מה שקפץ וענה לפני אביו אולי זה מותר כי זה דבר מצווה גמור, שיתכן שאביו יתחרט למרות שראה שמה' יצא דבר, ויסרב לשידוך משמים, **אבל** בכל זאת זה מוכיח שלבן רשע וכדברי **רש"י**, כי קפץ לא חד פעמי אלא מחמת הרגילו שהיה חצוף, ויל"ע.

ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה

אברהם התחתן שוב למרות שידע שיצאו ממנו רשעים, שהרי אמר לו הקב"ה שרק **מיצחק יקרא לך זרע**, ולאברהם אבינו כאב מאוד הלב על הנכד רשע שיצא ממנו – עשו, ולכן כתב **רש"י** שלא רצה בעצמו לברך את יצחק אבינו, ולכן גם נפטר אברהם חמש שנים קודם זמנו, אבל אברהם אבינו נפטר בשלווה ובנחת כי ראה שישמעאל חזר בתשובה בסוף ימי אברהם, רש"י והמפרשים.

והנה פלא הדבר איך כתוב שאברהם אבינו נפטר בשלווה כאשר יש לו עוד ילדים רשעים בני קטורה שגירשם מעל פניו עוד בחייו להרחיקם מיצחק??? **וכמובן** פלא שאברהם אבינו כביכול הביא זאת על עצמו, כביכול בידיעה שהילדים הללו יהיו רשעים, ובכל זאת הולידם??

אלא יש לומר, שבכל זאת אברהם אבינו התחתן שוב באלמנותו משרה עם קטורה, כי יש מצווה "**לערב אל תנח ידך**" וכפי שכתב **העמק דבר**, ומצווה זו הייתה שווה לאברהם אבינו גם במחיר שייוולדו מזה ילדים גויים ורשעים!!! אבל בכל זאת למה לא היה לו צער מהם??? איך כתוב בתורה שנפטר בשלווה למרות ילדים אלו??

ונראה לתרץ שהיה שווה לאברהם אבינו שכל הילדים הגויים הללו, בכדי שכל יהודי אלמן וגרוש גם בגיל מבוגר ילמד דוגמא מאברהם אבינו ויקיים מצווה זו **שבערב אל תנח ידך**, ושאותו יהודי במהלך הדורות יתחתן שוב ויחיה בטהרה עד סוף ימיו, ולפעמים גם ייוולדו במהלך הדורות מנישואים אלו עוד ילדים - עוד נפשות קדושות של יהודים בעולם, ויתכן שילדים אלו שנולדו מזיווג שני בגיל מבוגר יאירו את העולם,

וילדים צדיקים אלו שווים את המחיר של בני קטורה שנולדו לאברהם אבינו, ולכן ועל כן בוודאי אברהם אבינו לא הצטער.

כל אלה בני קטורה, וישלחם

כתוב בסוף הפרשה שאברהם לקח את קטורה, וכתוב "**ותלד לו את זמרן ואת יקשן ואת מדן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח**".

ועל השמות זמרן ויקשן **המדרש רבה** (סא' ה') מפרש שמותם לרעה, "**זמרן**" שהיו מזמרים לעבודת כוכבים "**יקשן**" שהיו מקשין בתוף לעבודת כוכבים.

וברור כשמש שאם שמות אלו נתן

אברהם בוודאי הייתה כוונתו לטובה, שבניו שיזמרו וינגנו בתהילות ותשבחות לבורא עולם, אבל הם למרות חינוכו המצוין של אברהם אבינו שהקב"ה העיד עליו שהוא מחנך את בניו ואת הדורות הבאים אחריו שילכו בתורת ה', בכל זאת הם התקלקלו ונהיו רשעים בגדלותם והפכו להיות מנגנים ומשוררים לעבודה זרה רח"ל.

ואכן במדרש רבה (שמות ל' ג') ד"א ואלה המשפטים א"ר אבהו בכל מקום שכתוב "**ואלה**" מוסיף על הראשונים, ובכל מקום שכתוב "**אלה**" פוסל את הראשונים. **ומביא** המדרש דוגמא "**ואלה תולדות ישמעאל בן אברם**" מוסיף על הראשונים, ומי הם? מה שכתוב למעלה שנא' "**ותלד לו את זמרן ואת יקשן**" **שרשעים היו כולם.**

והנה בהמשך הפסוקים כתוב "ויקשן ילד את שבא ואת דדן, ובני דדן היו אשורם ולטושם ולאמים: **ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל אלה בני קטורה**". **והפסוק** הבא "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק: (ו) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת **וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם**".

וקצת נפלאתי בלומדי פסוקים אלו, וכי מה ראה אברהם דווקא לאחר לידת בני מדין את כל רשימת ילדיו, לשלוח את כל בני קטורה מלפניו, והרי לא נכתבו כל נכדי אברהם שנולדו מזמרן ומישבק ומשוח?

ואמנם התבוננתי בשמות בני מדין שהם הרשימה האחרונה שמובא בפסוקים אלו, ומצאתי שבכולם יש קשר לתשובה וליראת שמים וליראת חטא. "**עפר**" שזה מבטא ענווה והכנעה כפי שאמר אברהם "**ואנכי עפר ואפר**", כמו כן "**חנוך**" זה שם של חינוך, וגם של צדיק שהיה מושלם בחייו ולקחו ה' שלא יחטא.

והשם "**אבידע**" נחלקו לאבי דע, שיזכרו את אבינו שבשמים ואפילו את האבא שבארץ דהיינו אברהם אבינו שהוא אבי מדין, שילמד להיות צדיק כאברהם אבינו, והשם האחרון "**אלדעה**" שידע קל וידבק בבורא יתברך. וכעין זה מצאנו **במלכים א ה' פסוק יא'** כתב **רש"י דרדע** שזה דור דעה, וכן מצאנו בכמה מקומות.

ואולי השפיע חינוכו של אברהם שלמרות שבניו הפכו לרשעים בכל זאת בנו מדין התעורר לתשובה ואפילו חרת בכל בניו שמות תשובה בכדי שלפחות כל בניו יהיו צדיקים.

ובשם הא' "**עיפה**" ברוך ה' מצאתי בנביא תשובה נפלאה לדבר, מהפסוק **בעמוס ד' יג' "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחו, עשה שחר עיפה, ודורך על במתי ארץ, ה' אלקי צבאות שמו"**, ומפרש **רש"י** "מה שיחו" - **כל מעשיו של אדם פורטים לפניו בשעת מיתתו.** "עושה שחר" - לצדיקים כאור נוגה. "**עיפה**" - הופך נוגהן/אור של רשעים **לחושך אפלה** כמו (ישעיה ח) והנה צרה וחשכה מעוף צוקה, ולכאורה הכוונה **לחושך וגיהינום לרשעים.**

ולפ"ז יתכן שהשם הא' היה לזכור יום המיתה, ולזכור שיש גהינום על העבירות, ושזה יעורר לחזור בתשובה.

ואולי היות וגם זה לא עזר כי כדברי

המדרשים כולם היו רשעים, לכן שלחם אברהם מעל פניו, כי זה חילול ה' עצום שילד שנקרא בשם צדיק יעשה עבירות, דוגמא אדם ששמו יהיה "**שומר שבת**" והוא יחלל שבת בפרסייה.

אמנם החינוך של אברהם השפיע שגם בן רשע שאף שלפחות בניו שהם נכדי הצדיק, לפחות הם יהיו צדיקים, ויתכן לכן סיימה התורה בילדים אלו לפני שליחת בני השפחות והרחקתם מבנו יצחק הצדיק, כי כך הם נפרדו בטעם טוב, שלפחות יש שאיפות טובות הנובעות מחינוך טוב ומושלם של אברהם אבינו.

ללמדנו, שחינוך טוב משפיע שגם אם בנו יצא רשע, בכל זאת הנכדים יחזרו להיות צדיקים מכוח החינוך של הסבא.

ולבני הפילגשים נתן מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם

צריך להבין מדוע נתן להם אברהם מתנות עוד מחיים ושלחם וריחקם הרחק מאוד מיצחק בנו?? וגם מה טיב המתנות שנתן להם?? הלוא בפסוק קודם כתוב שנתן כל אשר לו ליצחק??

והנה בהסבר אחד כתב **רש"י** שאברהם אבינו נתן להם את כל המתנות שקיבל ממלך מצרים כשהחזיר את שרה אמנו, דהיינו הכסף הזה שקיבל אברהם אבינו כביכול כפיצויים על לקיחת שרה הוא מעולם לא החשיב זאת לרכושו, ולכן למרות שנתן ליצחק את כל מה שהיה שייך לו, בכל זאת כסף זה שמעולם לא החשיבו כשלו ואת זה אברהם העביר לבני קטורה.

והתבוננתי בדבר ויש כאן דבר עוצמתי, שהרי אברהם אבינו כשהלך למצרים לא שילם לאכסניות שהתאכסן בהם אלא נשאר חייב להם, ומשמע מזה שבזמן ההוא אברהם אבינו היה כביכול במצוקה כספית.

וכפי שכתב **רש"י** יג' ג' שכשחזר ממצרים אברהם אבינו שילם את חובותיו לאכסניות שהתאכסן בהם קודם בהליכתו למצרים, ובכל זאת אברהם אבינו לא הסכים להשתמש וליהנות מהכסף והמתנות שקיבל ממלך מצרים, כי הוא נגעל מהכסף הזה ולא רצה שייכות לכסף זה.

והנה מצאנו פלא עצום, שאברהם אבינו

חוזר ממצרים ברכוש גדול, ושוב עשירותו של אברהם אבינו היא בלי קשר לכסף ולמתנות שקיבל ממלך מצרים, ופלא מאיפה נוצר כספו של אברהם אבינו?? מאיפה התעשר אברהם אבינו??

והרי אצל יצחק כתוב כו' יב' "**ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'**", דהיינו שעשה פעולה של זריעה ומזה התעשר כי גדל לו פי מאה מרגיל למרות הרעב, אבל אצל אברהם אבינו כשחזר ממצרים התעשר בלי שכתוב איך התעשר, וגם בלי שהספיק לעשות פעולות שהרי גרשו אותו עם ליווי חיילים שיעזוב מיידית את מצרים, ומאיפה לו העשירות?? (ואומנם **בערבי נחל** (לך לך ד') הביא שאברהם התעכב חצי שנה במצרים, אבל עדיין מאיפה הכסף? והאם השתמש בכסף הפיצויים רק לעשות עסקים אבל בקרן עצמה לא השתמש, וכי לעשות עסקים זה לא נחשב לשימוש והנאה?).

אלא התשובה בדרך אפשר פשוטה היא, שעשירות היא ברכה, ודווקא בגלל שאברהם אבינו היה לו כסף ורכוש מזומן ממה שקיבל ממלך מצרים ובכל זאת הוא החרים כמוקצה מחמת מיאוס את הרכוש הזה גם בזמן שהיה דחוק, זה גרם שיתעשר גם בלי שום השתדלות ובלי שום הסבר, אלא פשוט עשירות משמים ממש.

והנה הרכוש שקיבל אברהם אבינו ממלך מצרים היה נמצא ומונח כמוקצה מחמת מיאוס אצל אברהם אבינו **במשך 100 שנים!!** מגיל 75 עד פטירתו 175, ובמשך השנים הללו כל ילדי אברהם מאז שנולדו וכל בני ביתו ידעו וראו בעיניהם שיש רכוש וכסף דוחה שהוא מוקצה ולא נהנים ממנו כי אין מקורו טהור, ואברהם אבינו עוד בחייו רצה לתהות על קנקנם של בני קטורה ולכן נתן להם את הכסף הטמא ש-100 שנים נגעל אברהם אבינו מזה.

ובכל זאת בני קטורה לקחו כסף זה מאברהם ולא מאסו בכסף זה ולא אמרו דבר לאביהם על כך, לכן גירשם אברהם מעל בנו יצחק הכי רחוק שאפשר – לארץ קדם.

ולא פלא שלאנשים כאלו נתן אברהם שם טומאה כפי הפירוש הנוסף שהביא **רש"י מגמרא בסנהדרין**, כי הם הוכיחו שהם לא מואסים בטומאה, **ויש בנקודה זו אריכות במפרשים** איך נתן להם אברהם שמות טומאה? וחלקם כתבו שכהגנה נתן להם זאת שידעו שאם יראו ניסים ונפלאות בארצות קדם שידעו שזה מכוחות טומאה.

"ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים"

איזה גיל זה בלי חטא 20 או 5 או שנה?

קצת פלא, אצל שרה כתוב בתחילת הפרשה **ברש"י** על הפסוק "**ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה**", שהייתה בת 100 כבת 20 בלי חטא, ואילו אצל אברהם אבינו כתוב בסוף הפרשה בפסוק "**ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים**", שהיה בן 70 כבן 5 בלי חטא. וצריך להבין מדוע אצל שרה נחשב גיל 20 לגיל בלי חטא, ואילו אצל אברהם גיל 5 נחשב בלי חטא?

ובפשטות היה מקום לבאר שבת 20 בלי חטא כי בית דין של מעלה לא מעניש מתחת גיל 20, ועדיין לא היה בית דין ישראל שדן לפי בן 13 בזכר ובת 12 ויום בבת, אבל זה תשובה לא נכונה, כי בלי חטא הכוונה נקי מעבירות ולא נקי מעונש, כי בית דין של מעלה לא מעניש עד גיל 20 אבל האדם יכול להיות מלוכלך בעבירות רק לא נענש עליהם בב"ד של מעלה.

אלא ביארתי קודם אצל שרה אמנו פשט אחר, שהנה כתב **רש"י** בת עשרים כבת שבע ליופי, ותמהו **החזקוני** שלכאורה הדברים הפוכים שבת שבע כבת עשרים ליופי, אלא יתכן, שכשם שבת שבע זה גיל חינוך וזה יופי של אדם שהוא מקבל ומתחנך שזה תהליך שנגמר בגיל בר מצווה, אצל שרה גם בגיל 20, וזה יופי מדהים **שגם בגיל 20 היא המשיכה בהכנעה להתחנך** מדרכו של אברהם אבינו.

והנה מצאנו אצל שאול המלך בן שנה שאול במולכו, וכתב **רש"י** כבן שנה בלי חטא, ואילו אצל אברהם אבינו כתוב כבן 5 בלי חטא?

ויתכן שאצל אברהם זה גדר אחר לגמרי, שכתוב **ברש"י** שאברהם אבינו היה אמור לחיות 180 שנה כמו יצחק בנו, רק נפטר 5 שנים קודם זמנו שלא יראה בקלקול נכדו עשו הרשע, וכך התקיים באברהם שנפטר בשיבה טובה.

ועל זה נכתב בתורה אצל אברהם כבן 5 בלי חטא, שמה שנפטר אברהם 5 שנים קודם זמנו היה בלי חטא, לא שנפטר כעונש לפני זמנו שהרי צדיקים ה' ממלא שנותיהם שלא ימותו קודם זמנם, אלא כאן אברהם נפטר קודם זמנו היה זה בלא חטא.

ובן 70 כבן 5 בלא חטא, יתפרש לפי זה שלא היה חטא לאברהם ברדיפתו אחרי ד' המלכים ולא פגם במידת החסד בכך שהרג ב-4 המלכים, כפי ששם הוציא לחם ויין להראות לאברהם שאין עליו על הריגת בניו - **רש"י**.

ואולי בן 100 כבן 70 שנכתב אצל אברהם הכוונה, שכשם שבגיל 70 שאברם ניצח את 4 המלכים, פחד שתמו זכויותיו ככתוב **בראשית טו' א' "אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד"** וכתב **רש"י** - אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והי' דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך שכרך הרבה מאד.

כך בגיל 100 שאברהם עמד בניסיון שעשה בעצמו בזקנותו ברית מילה, וגם מל את יצחק בנו, לא התגאה במחשבה שהוא צדיק ויש לו הרבה זכויות, אלא כמו שבגיל 70 פחד שמא אין לו זכויות, כך הרגיש אברהם אבינו בגיל 100, כפי שאמר בגיל 99 לאחר שמל את עצמו **"ואנכי עפר ואפר"**.

אברהם זקן בגיל 100 או חזק כבן 70 שנלחם ב-4 מלכים?

בפרשת וירא כתבתי על הפסוק **"אחרי בלותי הייתה לי עדנה ואדוני זקן"** שזה פלא גדול, שהרי אברהם אבינו חי 175 שנה והוא היה אמור לחיות מאה ושמונים שנה כמו יצחק בנו, רק נפטר 5 שנים קודם שלא יראה את עשו נכדו מתקלקל, וגם אבא של אברהם תרח חי 205 שנים.

ולמרות שכתב רש"י שבימי אברהם הצטמצמו שני חיי האדם, **וגם** כתב רש"י שהולידו בשליש ראשון של החיים ואפילו הרבה קודם.

בכל זאת אברהם שנפטר בגיל 175 אז בעצם יחסית הגיל שהוא נפטר גיל 99 זה כמו היום להוליד בגיל 40 שזה לא בכלל מחוץ לדרך הטבע וגם גיל 45 זה עדיין בדרך הטבע, **ולמה** אברהם אבינו קורא לעצמו **זקן** שהוא לא יכול להוליד בגיל 99.

ואצל שרה כתוב שחזר גופה להיות כנערה צעירה, **אבל** אצל אברהם לא חזר להיות גוף צעיר אלא נשאר **זקן** ועובדה שבברית המילה מתייחסים אליו שעמד בניסיון בסכנה שנימול בגיל מבוגר מאוד.

והתשובה היא שהיות ואברהם אבינו התנסה לעשות ברית מילה בגיל מבוגר שזה היה חלק מהניסיון הקשה, לכן ה' עשה אותו זקן בגיל 99 להגדיל את הניסיון של ברית המילה.

ולכן אברהם אבינו לא חזר גופו להיות צעיר בלידת יצחק כמו שאצל שרה חזר גופה להיות צעיר אלא אברהם נשאר זקן הן בזמן הלידה של יצחק והן בזמן ברית המילה, כי כך הניסיון של המילה היה גדול יותר.

אבל בפרשתנו חיי שרה האיר את עיני תלמידי היקר **שוקי נוסבוים מכיתה ד'**

תורת אמת ב"ב, שכתוב **ברש"י** שגם בגיל 100 אברהם אבינו היה חזק מאוד וגיבור כמו בגיל 70 שנלחם עם 4 המלכים הגיבורים, והוכיח זאת מהפסוק **"ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים"**, שלכן כתוב בנפרד 100 שנה ושבעים שנה וחמש שנים, לומר לנו שהיה בן 100 כבן 70 בחוזק גופו, ובן ע' כבן ה' בלא חטא:

ואם אברהם היה חזק בגיל 100 כמו שהיה בגיל 70 שניצח את ה-4 מלכים, זה מוכיח שמה שאברהם אבינו היה זקן בגיל 99 שנה זה היה רק לניסיון זמני שירגיש זקן בשביל ניסיון ברית מילה כשהוא זקן ורועד, ובשביל נס הולדת יצחק בזקנותו.

אבל לאחר הניסיונות שהיה לו בגיל 99 אברהם אבינו חזר להיות חזק ובריא ואולי בלי זקנה כלל אלא כבן 70 פחות מחצי ימי חייו שהיה גיבור שרדף אחרי 4 המלכים עד דן שזה ליד החרמון.

ואומנם בגיל 137 אז כתוב מפורש שאברהם זקן בא בימים, שאז חיפש שידוך לבנו יצחק ושלח את אליעזר לחרן ולא הלך בעצמו למצוא שידוך ליצחק ממשפחתו.

שָׁבַע

מצאנו לגבי אברהם אבינו כשנפטר את המושג שנפטר **"שבע"**, וגם לגבי יצחק כתוב **"שבע ימים"** ויעקב אבינו לא כתוב שנפטר שבע, ולריך להבין מה המשמעות שנפטר **"שבע"**?? וכמו כן לריך להבין מדוע נשתנה יעקב משאר האבות שלא נכתב גו שנפטר **"שבע"**??

והנה הרמב"ן מפרש ש**"שבע"** הכוונה זקן ושבע, שרואה כל משאלות לבו ושבע כל טובה, וכן לגבי יצחק **"ושבע ימים"** הכוונה שבשעה נפטר בימים, ולא יתאוה שיחדשו בו הימים דבר, וכמו שכתוב לגבי לוט **"וימת בשיבה טובה שבע ימים ועושר וכבוד"** (דהי"ל כט כח), והוא ל. **סיפור חסדי השם בלדיקים, ב. מדה טובה בהם שלא יתאוו למותרות**, כפי שכתוב על הלדיקים **"תאוות לבו נתת לו"** (תהלים כא ג). **ולא** כמו שנאמר לגבי שאר האנשים **"לוהב כסף לא ישבע כסף"** (קהלת ה טו), וכן כתוב **במדרש** (קהלת רבה ו יג) **"אין לדם יולא מן העולם וחלי תאוותיו בידו"**, יש בידו מנה מתאוה מאתים, השיגה ידו למאתים מתאוה לעשות לרבע מאות, שנאמר **"לוהב כסף לא ישבע כסף"**.

ודומה לדברי הרמב"ן שכתב **"שרואה כל משאלות לבו ושבע כל טובה"**,

כותב הספורנו "ושבע", מכל מה שהתאווה לראות ולעשות בימיו:

וצריכים להבין את עומק העניין, שהרי גם לצדיקים בחייהם יש לפעמים משלות ובקשות מבורא עולם שיתן להם את מבוקשתם, **ובעצם** זה מוכח מדברי הרמב"ן "שראה כל משלות לבו" - להיינו שהיו לצדיק משלות, וכפי **שהספורנו** כתב "שבע מכל מה **שהתאווה** לראות ולעשות בחייו", ואם כן גם לצדיקים יש תאווה שיתקבל תפילתם ותתמלא בקשתם מאת בורא עולם, ואם כן **מה ההבדל בין הצדיקים לרשעים בעניין התאווה למילוי משלות לבם??**

אלא יתכן שזה ההבדל בין הצדיקים לרשעים, שהצדיקים כאשר קיבלו את מבוקשתם ואת משלות ליבם (בגשמיות) מיד הם מרוצים ומרגישים שובע, ואין להם שום תאווה ושום משלה חדשה ונוספת, ואילו הרשעים כאשר קיבלו את מבוקשתם מיד מתעורר בהם תאווה להכפיל מה שהם השיגו וקיבלו, או מיד יש לך עם רשימה חדשה של תאוות, כי הרשעים גם כאשר הם מקבלים הם לא מרגישים שובע.

ולמה בחמת הרשעים לא מרוצים כאשר משלתם התמלאה, וההסבר הוא על פי דברי **הכלי יקר** שמסביר שהרשעים אין להם חיים לעולם הבא ועיקר שלוותם בעולם הזה, לכן לעולם הם לא שבעים, כי הם יודעים שמה שהם לא יהנו כאן יותר הם לא יהנו עוד לעולם.

אבל הצדיקים שבעים בימים, כי עיקר חייהם זה העולם הבא כמ"ש **דוד (תהלים לט ה)** "**הודיעני ה' קיצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני**", שביקש דוד לדעת עד כמה זמן להיה חדול - נמנע מן הטובה המתמתית של העולם הבא, שהיות ועיקר חייהם זה העולם הבא לכן כל דרכי העולם הזה לא כל כך נחשבים בעיניהם, אלא כחילוץ לחיות בעולם הזה ולא כמטרה בפני עצמה, ולכן יש להם שובע.

וממשיך הכלי יקר לפרש שהקדים הפסוק לומר לאברהם את ימי השיבה לימי הזקנה, לומר לך לא זו שבימי השיבה היה שבע ימים - שבע מהחיים הגשמיים, אלא לפילו בימי הזקנה הקודמים לשיבה גם כן היה שבע מהם, כי כל כך היה לו חפץ גדול ליהנות מזיו השכינה, כי היה מוחם בחיי העולם הזה, כי כל ימיו כי נכסוף נכסף לבית חדיו שבשמים.

ולהבנת הענייו רצוני לספר מה שסיפר לי **גיסי היקר הרב אברהם ניסן גוטשטיין שליט"א** שעשיר גדול החליט לכסות את כל החובות שיש לאברכים מעל גיל 70 בכולל "חזון יי"ש" בבני ברק, וכידוע זה כולל גדול שיש בו אברכים שעשרות שנים למדו בכולל בהתמדה גדולה ורבים מבני הכולל לכן עברו את גיל 70.

ולמרבית הפלא, לא נמצא לפילו אחד שיש

לו חובות!!! למרות שכולם חיתנו ילדים רבים ושילמו הון עבור החתונות, בכל זאת בהגיעם לגיל 70 הם סיימו את כל חובותם הכספיים, וזאת למרות שהם לוברכי כולל כל ימי חייהם.

והסיבה לכך פשוטה היא, שבדרך כלל בגיל זקנה לדם מקלים את חובותיו הכספיים שהיה עליו להשיג בחייו לעורכו ולעורכי משפחתו, ולכן הוא כבר לא במרוץ החיים אלא מתכונן הוא לעולם הבא, וכדברי **הכלי יקר** שבגיל השיבה הלליקים משתוקקים כבר לעולם הבא ומוותרים על חיי העולם הזה.

האם יש הבדל בין שבע, לשבע ימים?

אומנם הרבינו בחיי כותב שיש כן חילוק **בין שבע, לשבע ימים**, ששבע הכוונה בכל התחומים ושילו שבע ימים הכוונה רק שבע בימים, השאלה שם כן מה חיפה משמעות ההבדל??

ובפשטות החילוק הוא ששבע הכוונה שכל לרכיו הגשמיים ולרכיו בעולם הזה התמלאו כרצוי, כפי שמלאנו שלל מדרשים שבינו שהספיק לסדר כל ענייניו בעולם הזה בצורה טובה אלא חסר לו כלום בעולם הזה, וזכה לרצות את יצחק ממשיך דרכו, וגם זכה לרצות את ישמעאל חוזר בתשובה בסוף ימיו, וגם לא רצה בקלקולו של עשו נכדו, ולכן מתאים שהיה שבע בעולם הזה כי בחמת כל משאלות לבו התמלאו לטובה.

אומנם יצחק לא זכה שכל צורכי חייו יתמלאו לטובה, שהרי רצה בקילקלו של בנו עשו הרשע, ועשו לא חזר בתשובה גם בעת פטירתו, וגם יצחק בחייו היה חשוב כמת שהיה עוור משך שנים, ומלבד זאת היה חסר לו את קרבת בנו הצדיק ממשיך דרכו יעקב שבינו שהיה רחוק ממנו במשך 34 שנים, ולכן לא נכתב בו "**שבע**", אלא רק "**שבע ימים**", כי ליצחק לא התמלאו כל צרכיו כביכול בחייו לטובה.

אבל בכל זאת כדברי **הכלי יקר**, גם יצחק שבינו העדיף את חיי העולם הבא בקרבת צלוקים, מאשר להמשיך לחיות עוד ימים בעולם הזה, ועל זה ולכן נכתב שלל יצחק שבינו שהיה "**שבע ימים**", כי יצחק שבינו הרגיש **שמילא את תפקידו בעולם** הזה (**ועיין מה שהרחבתי בפרשת תולדות - עד כמה יצחק שבינו ניסה והשתדל שגם עשו יהיה בן לדיק**), וגם יצחק הרגיש שאין לו עוד צורך לחיות בעולם הזה אלא השתוקק לחיות בעולם הבא.

אבל מלאתי **ברבינו מיוחס** שכתב שאין **הבדל בין שבע, לשבע ימים**, שהכוונה

בשניהם "**שבע ימים**", ולריך להבין מדוע לשעתו לין הכלל כפי שביארתי קודם??

ויתכן, לתרץ לשעתו לפי קושיה נוספת, שהנה רש"י מוכיח שישמעלל חזר בתשובה לא מהפסוק שכתוב שאברהם מצינו נפטר "**שבע**", אלא מהפסוק שישמעלל נתן ליצחק את הכבוד להיות הראשון בקבורת אברהם אביהם.

ולכאורה מדוע לא מספיק להוכיח מהפסוק "**שבע**", שכל משלותיו בחייו התקיימו לטובה שכלול בזה נחת מישמעלל בנו שחזר בתשובה וכפי ההסבר שכתב **התרגום יונתן** על הפסוק "**שבע**" שנפטר בשלווה מתוך נחת רוח??

אלא יתכן שהיות ולשעת רש"י אברהם אביהם ידע שנכלו עשו יהיה רשע, וכפי שכתב רש"י **על הפסוק "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו"** (כה' יא'), שכתב: לף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הברכות לאברהם נתיירא לברך את יצחק **מפני שנפה את עשו יוצא** ממנו, אמר יבא בעל הברכות ויברך את שכך ייטב בעיניו, ובא הקדוש ברוך הוא וברכו, ע"כ גם אברהם אביהם לא נפטר בשלווה מושלמת כי לא כל משלותיו התקיימו בחייו, שהרי כאב לו על נכלו עשו, שלכן לא יכל לברך את בנו יצחק הלריך ממשיך דרכו, לכן **לרביהם מיוחס** ומולי גם לפי רש"י ש"**שבע**" זה כמו "**שבע ימים**" בלי הכלל בניהם, אלא שאברהם וכן יצחק בשווה מאסו בחיי העולם הזה והעדיפו את חיי העולם הבא.

ויתכן בדרך אחרת, על מה שכתוב "**נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי לריק נעזב וזרעו מבקש לחם**", ולכאורה הדברים קשים שהרי מאחנו לריקים שמצדם הגשמי נורא ומיוס כי הם בחובות כספיים וזרעם מבקש לחם, כפי שמאחנו על התנא רבי חנינא בן דוסא שנאמר עליו שכל העולם ניזון בשביל חנינא וחנינא בני ניזון מקב חרובים, וגם מאחנו בהלל הזקן שהלך לבית המדרש בלי שהיה לשם חפילו לשומר הסף כי בשותו יום לא מאא פרנסה, וגם מאחנו קושי עליון במהלך הדורות שהיו עניים מרודים ממש??

אלא התשובה הפשוטה היא, שלא ראיתי לריק **נעזב - בגלל שזרעו מבקש לחם**, אלא הלריק מאמין שבורא עולם הטוב והרחום דואג לו ומיכפת לו ממנו, וכל מה שהיה לו עד רגע זה – זה בדיוק מה שנגזר לו לקבל, וזה בדיוק מה שהיה לריך לקבל עד שותו רגע, ולכן מברכים בשם ומלכות בכל יום ויום "**ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שעשה לי כל צורכי**", וגם לשם עני וגם לשם חולה וגם בעל לרות קשות חייב לומר ברכה זו בשם ומלכות, כי זו האמת היחידה!! שעד רגע זה כל שלם קיבל בדיוק מה שהוא לריך לא פחות ולא יותר, רק שלם לא יודע השבונות של מעלה ולא יודע באמת מה הטוב עבורו, ולכן מי

שמומך על ה' שהוא לבדו טוב ורחמן, לדם כזה רגוע ושמח, ולעולם לא מרגיש נעזב.

ובכל זאת מותר לדם להתפלל ולהשתדל עבור מה שנראה לו לרכיו בעולם הזה, כי כך גזר בורא עולם שבן דדם יעמול "**דדם לעמל יולד**", וחלק גדול מההשתדלות זה לבקש רחמים מבורא עולם שימלא כל מחסרו בכדי שיוכל לעבוד את בורא עולם בלי מפריעים ובלי מניעות ובלי לחץ של חובות ובלי להזדקק חלילה למתנת בשר ודם, וכל זה על העתיד, אבל כל רגע שעבר חייב דדם להאמין שזה מה שהגיע לו וכך גזרה ההשגחה העליונה.

ולכן יתכן שדעת **הרבינו מיוחס** לומר שאין הבדל בין שבע לשבע ימים, כי כל לדיק בעל ביטחון בכל רגע שעבר בחייו הוא מאמין שקיבל כל מחסורו ושמח בחלקו, וכל קושי הוא מקבל בניסיון בשמונה ושמח כל רגע שהצליח לעמוד בנסיון, כי זה עיקר החיים בעולם הזה להתגבר ולהתחזק בשמונה תמיד למרות הקושי.

אומנם לדעת **רבינו בחיי** אפשר לומר שבכל זאת נחת יהודית מכל הילדים זה שלווה מתוקה, ואין לומה לדיק שמח בלי נחת מכל יולאי חלציו לדיקים וכשרים, וזאת שכל יולאי חלציו לדיקים וכשרים, וזאת למרות השמונה בהשגחה העליונה, ולכן **לדעתו** וכדברי **התרגום** אברהם לדינו נפטר "**שבע**" יותר משאר ילחק שהיה "**שבע ימים**" בלבד.

"שבע" – על פי הרמב"ן

הרמב"ן המובא קודם בתחילת הענייו, משמע שיש לדיק שנפטר שבע בגלל שפע בגשמיות כגון עושר וכבוד, וכפי שהוכיח זאת מדוד המלך שכתוב במפורש שנפטר שבע ימים מתוך עושר וכבוד.

ולכאורה מה שייכות שובע שאל לדיק בגלל עושר וכבוד, וכי לדיק מחפש עושר וכבוד, **וכי עושר וכבוד נותנים שובע לדדיק**? הרי ההתעלות הגדולה לדדיקים היא מתוך לעג ולוחק, כמאמר המשנה כך היא דרכה של תורה "**פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל האדץ תישן**"??

אלא אכן מדויק מלשונו הטהור של הרמב"ן שבחינה כזו של "**שובע**" - מתוך שפע גשמיות עושר וכבוד, זה לא שובע לדדיק עצמו אלא לאחרים שיתפעלו ממתנת ה' שנותן טוב לאוהביו, וכלשון הרמב"ן "**סיפור חסדי השם בדדיקים**", שזה יעורר אנשים להיות דדיקים כי ה' גומל טוב עם ילדיו בזה ובבא.

ואומנם ממשיך הרמב"ן שכל לדיק מסתפק ושמח בחלקו כמאמר המשנה חיזה הוא עשיר השמח בחלקו, ולכן גם לדיק שאין לו עושר וכבוד גם בו שייך שימות מתוך "**שובע ימים**".

כי אין לו לדיק לחיתי שום מטרה בגשמיות, אלא כל ברכו בגשמיות זה להתמסר כרחוי לחפלו והנאתו שהיא רוחניות ודביקות בה' וכתורתו ולהגיע כרחוי לחיי העולם הבא, וכפי שהארכנו קודם.

ויהי רצון שנוכל לעבוד את בורא עולם מתוך שמחה ומתוך הרחבת הדעת, ושנזכה לספר חסדי ה' עמנו, כי קשה לנו הדוחק והלחץ כי אנחנו אנשים פשוטים אבל אוהבים אנו מאוד את הקב"ה, וה' יעזרנו ויתן לנו שפע ברוחניות ובגשמיות אמן ואמן.

"שובע" מהעולם הזה?? הרי כל רגע בעולם הזה דווקא מקיימים מצוות??

ראיתי בחתם סופר שכתב שאלל אדם רגיל כתוב בגמרא מגילה (ז"ו) מו"ק (כ"ה)"**ככו לאבלים ולא לאבידה**" כי אל תאמן בעצמך ואיננו בטוח כל ימי חייס חיותו אלא יחטא ח"ו ויקלקל, ולכן לנפטר עצמו טוב לו שנפטר ולא יחטא חלילה. מה שאין כן אדם שכבר היה לבה חלל בקרבה בלי יכר הרע כלל **כמבואר בסוף פרק** לאשון **בב"ב**, ולה היה עדיף לחיות בעולם הזה לזכות בעוד מצוות, לכן עליה כתוב "**ויבא אבריהם לבכות לשרה**" שבא לבכות לה - על לעזרה ולא על לעזר האבלים.

ואם כן מצוע לדיקים כאבריהם ויצחק ודוד נפטרו מתוך שובע, נכון שכבר אין להם רצון ומורך בגשמיות כלל, מכל מקום הרי עליהם להצטער על מיתתם מתוך רעב רוחני לזכות לקיים עוד מצוות בעולם הזה??

כפי שמסופר על **הגאון מווילנא** שלפני פטירתו בכה על שעוזב הוא את העולם הזה, בו יכולים בכמה פרוטות לזכות במצוות לילית כל רגע ורגע, ואילו בעולם הבא אי אפשר לזכות עוד בקיום מצוות.

ויתכן שעל טענה זו **המשיך הרמב"ן** והביא את דברי **המדרש** שהם כמשלימים את דברי הרמב"ן הראשונים ולא כפירוש נוסף, ודברי המדרש הם **בבראשית רבה** (סד ג) שהקב"ה מראה להם לדיקים מתן שכרן שהוא עתיד לתת להם לעולם הבא, ולכן נפשם שבעה והם ישנים, ומסיים

הרמב"ן **נתעוררו החכמים** בזה ופירשו הכתוב שאומר "**ושבע**" במראה הזה:

דהיינו שלמרות שהצדיקים מאסה נפשם בעולם הזה כי אין להם יותר מאכלות ומשתה ועוד בעוד גשמיות, בכל זאת יש להם רצון להמשיך לחיות בכדי לקיים עוד מצוות ה', ולכן בורח עולם מראה לצדיק את חלקו לעולם הבא שמרוב מתיקות הצדיק שבע מהעולם הזה לגמרי ונשמתו נמשכת במתיקות העולם הבא ונרדם ונפטר מהעולם מתוך שובע ושלווה.

וכפי שכתוב בספר **הכתב והקבלה** שאין לנפש הצדיק תענוג יותר גדול ממה שיש לו בעת מיתתו ככתוב **ותשחק ליום** אחרון, בהיותו יודע קרוב לבוא של מחילות קדושים עליונים להתענג תענוגים רוחניים, לכן קראו חכמים יום מיתת צדיקים מעלה יום הילולא.

למה אצל יעקב ומשה רבינו לא כתוב שנפטרו מתוך "שובע"??

ייתכן לפרש שאצל יעקב לא כתוב שנפטר מתוך "**שובע**" מלבד מה שכתב רש"י על פי הגמרא שיעקב אבינו לא מת, ואם לא מת ממילא לא יהיה כתוב שמת מתוך שובע.

אלא גם לדעות שאין הדברים כפשוטן, בכל זאת לא כתוב בפטירת יעקב אבינו שנפטר מתוך שובע, כי יעקב ידע שמיד עם פטירתו תתחיל תקופת הגלות, ולכן אי אפשר שיעקב אבינו יפטר מתוך שלווה ושובע כשיש לו ידיעה שכזו על בניו וילדי חלציו.

וכן לגבי משה רבינו, היות ומשה נפטר כאשר קיבל את מבוקשתו ותחנוניו להיכנס לארץ ישראל, ייתכן שלכך לא נכתב על משה רבינו שנפטר מתוך "**שובע**".

ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי

לכאורה יש לשאול כאן כמה שאלות, א. מה הכוונה שיצחק ויצא "**עם**" הבאר?? ב. וגם למה יצחק אבינו הלך לגור דווקא לחי ראי מחרי מות אביו

מאברהם?? ג. ולמה זה כתוב בפסוק בתוך הפסוק שמדבר נפטר ושה' בירך לותו??

והנה ברמב"ן על הפסוק "וילחק בא מבוא **באר לחי ראי**" (בראשית כה סב'), שנכתב על התקופה שאברהם מדבר עליון היה חי, שיתכן, ש"מבוא" זה "מקור", שהיה ילחק הולך תמיד אל המקום ההוא, כי הוא "מקום תפילה" **בעבור הראות שם המלאך.** וחילו רש"י בישר: מבא באר לחי רואי, שהלך להביא הגר לאברהם מבין שיקראנה.

ובעצם הגר הייתה הראשונה שקראה למקום "**באר לחי רואי**", ככתוב "ויאמר לה מלאך ה' הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך: (יב) והוא יהיה פרא אדם ידו בכל וד כל בו ועל פני כל אחיו ישכן: (יג) ותקרא שם ה' **הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי:** (יד) **על כן קרא לבאר באר לחי ראי.**

ולכאורה קשה וכי למה ילחק לא **העדיף לגור בירושלים** ליד הר המוריה שעם הוא קיים את מצוות העקידה וגם שם התגלה ה' אל אברהם ושם זה מקום **תפילה קבוע לאבות הקדושים ולעם ישראל לדורי דורות,** וכפי שכתוב אצל יעקב אבינו בפרשת ויצא כשפגע במקום ההוא שזה הר המוריה וכפי שכתב רש"י שאמר הקב"ה שהיות ויעקב לא עלה להתפלל במקום בו התפללו אבותיו לכן ה' לא משך לותו כביכול לשם, אבל ממשיך רש"י כשהתקרב יעקב לחרן התבונן ואמר היתכן שלא התפללתי בהר המוריה מקום **בו התפללו אבותי,** ק"ל מדוע לא קבע שם את מקום ותפילותיו ומגוריו??

ואילו באר לחי רואי זה לא היה מקום **התפלה** הגר, כפי שמשמע לכאורה בפסוקים, אלא זה היה מקום **שהתגלה** להגר מלאך, ונידה לה על בנה ישמעאל ועתידו, וגם לא נשאר מקום זה לדורות למקום תפילה, ואילו הר המוריה זה מקום **נבואה לעם ישראל ומקום תפילה לדורי דורות** לנצח, ומדוע דוקא ילחק אבינו יותר את באר לחי רואי??

וראיתי בחתם סופר שמבאר שאברהם אבינו גר **בבאר שבע** שזה מבטא מידת **החסד** שכל אורח שהגיע לאוהלו יצא **שבע,** ואילו ילחק בחיי אביו היה לעיתים מתפלל בבאר לחי רואי, שזה מלשון ירואה, ורק לאחר פטירת אברהם קבע ילחק את מקומו בבאר לחי רואי, וכך קבע ילחק את דרך עבודת ה' שלו **במידת הירואה,** ועיין שם שכתב שישמעאל קשור למידת הירואה.

ואבן מתורץ לפי דבריו הקדושים גם מה שכתוב "**עם** באר לחי רואי" שהכוונה "עם" לומר **שהתחבר למקום,** להיינו **במידת הירואה,** אך לכאורה **עדיין** קשה הקושיה המחכונה שהקשנו מדוע נכתב ברכת ה' לילחק בפסוק זה שמספר על פטירת אברהם וקבירת מגורי ילחק באר לחי רואי, **וכי מה עניין ברכת ה' לילחק לכל המהלך שכתב החתם סופר בהסבר הפסוק?**

ואולי בדרך לחכות נרלה ויתכן לפרש עוד על פי **רש"י** שכתב בפסוק זה שבפרשתנו "ויהי לחרי מות לברהם ויברך" – שלף על פי שמסר ה' לת הברכות לברהם, **נתיירא** לברהם לברך לת **יעקב** מפני שלפה לת **עשו** יולא ממנו לומר יבל בעל הברכות ויברך לת לשר ייטב בעיניו **ובל הקדוש ברוך הוא וברכו:**

אומנם התרגום יונתן בילר בלופן דומה לבל קונה, שלברהם לל בירך לת יעקב כי לל רלה **לפגוע** בישמעלל שלותו לל חפץ לברכו ולילור שנלה בניהם, לכן ברך ה' לת יעקב ליל בלר לחי רולי שהוא מקום שהתגלה עליו כבוד ה'.

והנה בספר משכיל לדוד כתב שלין להקשות מדוע לל בירך לברהם לת יעקב והיה מתנה **בפירוש** שלל **תחול הברכה** רק **על** הלדיק **שלל** ממנו ולל **על הרשע**?? ומתרץ שמקור הברכה לין לו **הפסק** וחל **על** כל זרעו, ולחרי זה לי לפשר **לחזור ולהוליל הרשע** מכלל הברכה, מחמת הדין **שכיון שהגיד שוב** לינו חוזר ומגיד, לומנם רק לבשר ודם לין לפשרות לומר שני דבריס ביחד בדבור לחד, ולכך לומר יבל ה' ויברך לת יעקב ייטב בעיניו שהוא יתברך יכול לעשות **כרלונו** ובבת לחת, וזה כוונת המדרש שלומר **לברהם מני בשר ודם** וכו' מה שה' רולה לעשות:

עכ"פ היות **ויעקב ידע שיהיה לו בן ח' רשע,** שהרי ה' לומר לאברהם "כי ביעקב יקרלו זרע" ודרשה הגמרל (נדרים לב:) ולל כל יעקב - יעקב ולל עשו, לכן **דווקל התפלל בבואר לחי רוחי** שעם **התברכה הגר על רשע כישמעאל** ולולי **הברכה הועילה** שלפחות **יעלו טוב מישמעאל** שהוא עלמו חזר **בתשובה בסוף** ימיו.

ולכן גם **יעקב התחבר** למקום **ברכה** זו **שרשע נתברך בו,** והתפלל שם בחיי לביו ובקבר מקומו שם כי רלה **שעשו** גם **יתברך** בכלי **שיקפיע** שילעו **טוב** גם **מעשו** - ולולי לכן רלה **יעקב לברך לת עשו בברכות** למרות שידע שהוא רשע מנשיו שעבדו ע"ז בבית יעקב, וכמובא **במדרש הגדול**, כי רלה להרוויח לת הטוב שילעו מעשו - ולכן יעלו מעשו לליקים כדברי **רש"י** שני גלוים שהם רבי **ומנטונוס** קיסר רומי שהתגייר, וכן **רבי** מאיר וכן **לונקלוס**, ועוד, ומדהיס **שמישמעאל לל התגיירו כפי שהתגיירו מאדום,** ובדוק ה' מלאתי **בכלי** יקר שעמד על הבדל מדהיס זה.

(**ויתכן** שבחיי לביו התפלל גם, שרלה שלביו יברכו ויחול על כל זרעו, להיינו גם על עשו ויחול רק על הלדיקים שילעו מעשו, לבל לברהם לל בירך כי ישמעאל כבר התברך מה', וממילא בברכת לברהם יתוסף שיחול גם על רשעי ישמעאל, ויש לעיין).

ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם

הקשה תלמידי היקר **חיים טעפ ני"ו מכיתה ד' ת"ת תורת אמת ב"ב**, מדוע התורה מפרטת עד כדי כך מי זה ישמעאל המוכר לנו מהפרשיות הקודמות?

ועוד הקשה תלמידי היקר **אלחנן קולר ני"ו** מדוע כתוב כביכול כאילו 3 פעמים, שבפסוק יב' "**ואלה תולדות ישמעאל**", ובפסוק יג' "**ואלה שמות בני ישמעאל**" ובפסוק טז' "**אלה בני ישמעאל?**

אלא "**אלה תולדות ישמעאל**" זה הולך על מעשיו הטובים של ישמעאל, כפי שכתב **רש"י** על "**אלה תולדות נוח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו**" שתולדות של צדיקים מצוות ומעשים טובים, כך גם אצל ישמעאל, שמעשיו הטובים שחזר בתשובה בסוף חייו, היה בזכות שאמו הגר הייתה נסיכה בת מלך מצרים שפרעה המלך מסרה להיות שפחת שרה בכדי שתתקרב לצדיק אברהם, ובזכות שהיה בן אברהם וגדל בבית של שרה אמנו.

ואילו "ואלה שמות בני ישמעאל", שם מדובר על בניו של ישמעאל לפי סדר הולדתם, והפעם השלישית שכתוב "**אלה הם בני ישמעאל**" שם מתארים את אופיים, בכך שהיו 12 שבטים, וחלקם גרו בעיר בלי חומה וחלקם בעיר מוקפת חומה.

ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת

מדוע שנות חיי ישמעאל כתוב בהפרדה 100 שנה ושלושים שנה ושבע שנים הרי אצל שרה ואצל אברהם שכתוב באופן מופרד ומחולק כמו זה נדרש לטובה, אצל **שרה** בת 100 כבת 20 בלי חטא, ובת 20 כבת 7 ליופי ואצל **אברהם** בן 100 כבן 70 **ויש מפרשים** שהכוונה בגבורה וכוח שבגיל 70 רדף דן אחרי 4 המלכים בן 70 כבן 5 בלי חטא, ואילו **אצל ישמעאל** לא כתב **רש"י** הסבר מדוע כתוב בהפרדה וההבדלה?

ונראה לתרץ שהיות וכתב **רש"י** שנכתבו שנות חיי ישמעאל למרות שרוב שנותיו היה רשע כי משנות חיי ישמעאל

מוכח שיעקב אבינו למד 14 שנה בהתמדה בישיבה של שם ועבר, והיות ולומדים משנות חיי ישמעאל את ההתמדה הגדולה של יעקב אבינו לכן המספר של חיי ישמעאל קיבל חשיבות גדולה שנכתב עליו כמו אצל שרה ואברהם.

עוד הסבר שאצל ישמעאל כתוב "**ויגווע**", וכתב **רש"י** שלשון ויגווע נכתב רק אצל צדיקים, והיות וישמעאל חזר בתשובה בסוף ימיו ומת מתוך תשובה אז במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, ולכן כתוב על ישמעאל בפטירתו בלשון חשיבות כמו שכתוב אצל שרה ואברהם.

ומצאנו ברש"י בסוף הפרשה, שכאן כתוב "**על פני כל אחיו נפל/ישמעאל**" ולעיל כתוב "**על פני כל אחיו ישכון**" (לעיל טז'), ומתרץ **רש"י**, שעד שלא מת אברהם ישכון, משמת אברהם נפל: דהיינו נפל בחשיבותו.

וזה גדלותו של ישמעאל, שהיו לו 2 סיבות ליפול ולהתקלקל, א. לאחר פטירת אברהם היה סיבה לישמעאל להתקלקל כי הפסיד את השפעת אביו הצדיק, וגם היה לו סיבה להתקלקל כי לאחר פטירת אברהם הייתה לו נפילה בחשיבות **מ"ישכון**" בחשיבות ובעוצמה הגיע למצב של "**נפל**".

ובכל זאת ישמעאל שחזר בתשובה קודם פטירת אביו אברהם שכך נפטר אברהם בסיבה טובה, ולכן ישמעאל נתן כתוב ליצחק בקבורת אברהם להיות בראש הלוויה, החזיק מעמד התשובה של ישמעאל במשך 48 שנה עד פטירתו, ולכן כתוב בפטירתו "**ויגווע**" שמת כצדיק אמיתי.

ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדתם

שאלני תלמידי היקר **אלי בהריר נ"ו**, מדוע כתוב מספר פעמים "**שמות**" **בשמותם**" **בפסוק יג' וגם בפסוק טז' "אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם** בחצריהם ובטירתם שנים עשר נשיאם לאומתם:

ואולי יש לתרץ שלכל אחד מבני ישמעאל יש מיוחדות משלו, אבל למרות המיוחדות של כל אחד לפי שמו, בכל זאת נכתבו שמותם לפי סדר תולדותם, לומר שלמרות הכל אף אחד מהם לא היה מיוחד לטובה יותר מאחיו, ולכן נכתבו אך ורק לפי סדר תולדותם.

וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו ויקח את מחלת בת ישמעאל

כתוב במדרש (רבה ס"ז י"ג) למר רבי יהושע בן לוי: **עשו נתן לעתו** להתגייר, ולכן נקרא שמה "מחלת" שמחל לו הקב"ה על כל עוונותיו, ולכן נקראת **בשמת**, שנתבשמה לעתו עליו.

אמר ר"ל, לולו עשו גירש את הנשים לשמונות יפה היה, והיות ורק הוסיף את מחלת על נשיו הרשעיות זה נחשב כמו **כאב על כאב, כביכול רוע על רוע.**

והנה ברש"י כתוב הוסיף רשעה על רשעתו – מרשעת על מרשעיות שהיו לו כבר, שלא גירש את הרשונות, **ומשמע** מדבריו שמחלת הייתה רשעית, לולא מסוף דבריו משמע קלת שינוי, שאם היה מגרש את האחרות ונשאר רק עם מחלת זה היה שידוך טוב וכדברי ר"ל במדרש.

אמנם בדברי ר"ל בעצמו יש סתירה לכאורה, שהרי כתב שמחלת לבד זה היה שידוך יפה, ובסוף כתב שהיא הייתה כאב על כאב שמשמע שגם היא בעצמה הייתה רשעית – כאב, ואם כן מה היפה שאמר בתחילה??

ומצאתי עוד מדרש (לקוטי בראשית) על הפסוק הזה, שמשמע ההיפך המוחלט מהנכתב קודם, שכשבא עשו להשתדך עם מחלת בת ישמעאל היה בזה הרבה יותר מזה, כי עשו למר לישמעאל, אין זה לכך מרץ שאני הבן להרוג את אבא יצחק, אלא אתה ישמעאל תהרוג אותו מפני שהוא אחיך ואני להרוג את יעקב, ואח"כ אני ואתה נירש את כל העולם כולו, כך עשו למר בפיו.

אבל בלבו חשב עשו שלאחר שישמעאל יהרוג את יצחק אבי ואני להרוג את יעקב, אני בא לישמעאל והורגו בטענה למה הרגת את אבי, ואני יורש את כל העולם כולו לעצמי, הוא מחשב בלבו והקדוש ברוך הוא מפרסמו, שנאמר כי אני חשפתי את עשו גליתי את מסתריו (ירמי' מ"ט י') למר הקב"ה, חייך יודע אני מה שחשבת בלבך.

ולפי זה כל השידוך הזה נולד בחטא גמור, עם מחשבות לרע מתועב ומכוזבי, אז גם לא היה מתחתן רק עם מחלת ומגרש את האחרות היה זה שידוך רע שנולד בחטא, אבל מלשון הפסוקים משמע כדברי המדרשים הרשונים, שעשו רצה לרצות ולשמח את אביו כי רואה שרעות בנות כנען בעיני אביו, ומשמע שכוונה טובה הייתה לו בניסואיו עם מחלת ולא להיפך??

וגם פלא עצום, היך עשו – מבן שמכבד אביו שאין כדוגמתו לפילו בין התנאים,

ירד לסיוטע התחתונה למרגן שכיר חרב שילמ את מבוי??? זה ממש בלתי נתפס החלות והקילוניות של נפילה זו!!!!

ונראה לתרץ שיתכן ולעתו היו 2 תוכניות בתחונה הזו עם מחלת, תוכנית מחת טובה להתחזק ולפתוח לף חדש, והרואה לכך שגם מינה את משתו השליטית מחלת שתהא מחרחית על נשיו **(מלבי"ם)**, ושהיא תהיה עיקר הבית. ב. רצה להתקרב ליעמעלם בכדי שילמח מבוי ויעקב ירצחו על ידם וכך יזכה בכל הירושה הגשמית והרוחנית בלי מאמץ, כי הוא רצה בכל כוחו להשיג את דרגת יעקב מבינו בכל מחיר.

ויתבן שהחלטה זו נבעה כי עתו נבהל כשיכול מרגע האמת, שרצה שיעקב יוצא מהארץ ומתנתק מחייו ונפרד מהמשפחה להמשך דרכו לבנות את עם ישראל, ועתו קלט את המצב ונבהל מעצמו שסופית כולם התייצתו ממנו והוא נקבע לרשע לדורות.

ויתבן עוד שכל ההשקעה שהשקיעו בו יעקב כאמור קודם ומבוי יצחק במשך השנים לתקנו, סוף סוף חדרו לליבו והחליט לחזור בתשובה, וכדברי רבי יהושע בן לוי, ויתכן שמחלת הייתה רשה כדרה שגם עתו היה חי רק מתה הוא היה חוזר בתשובה.

ואולי הוא סיכם על התוכנית הרצחנית עם יעמעלם רק לאחר שרצה שהוא לא מתחזק, או שעתו אמר כבר מהתחלה ליעמעלם: דע לך, אני מתחזק!! כי אני רוצה לזכות בנחלת האבות הקדושים, ודע לך שכל כך בוער בי להיות ממשיך של האבות הקדושים כך שאני בשום פנים לא מוותר ואני חייב להצליח להשיג את חלקי בירושת האבות הקדושים בדוחניות ובגשמיות, עד כדי כך שגם אני נכשל אני מרצה שילחק ויעקב ימותו, כך בלית ברירה רק אני משאר זרעו של ילחק (ומבדהם) וממילא חייב להיות שממני יצא עם ישראל.

והוא ברשעותו חשב שבשביל שיזכה להיות ממשיך של האבות הקדושים ולהקים את עם ישראל, מותר לו במקרה של כישלון בדרך הטובה לרצוח למען המטרה הקדושה, כי בער בו להגיע ולהשיג את המטרה שרצה בה פשוט חייו.

אבל היות והוא מחז בצד השני של החבל, שהיינו שהשקיל לו פתח לקלקול ומפילו לרצח מחפיר, לכן לא הצליח להתגבר ולחזור בתשובה, ולא עוד אלא שגם מחלת התקלקלה והוסיפה רשעות על הרשעות בדית עתו.

ובעצם זה כלול במהות שלו איש שיד ושיד **בפיו**, שכל כולו תוכניות ותחבולות, ולכן הוא בנה לעצמו מערכת כפולה של מצדים לטוב ולרע בו זמנית העיקר להשיג את המטרה, ובזה הוא נכשל בילדותו ובזה הוא נכשל בגיל מבוגר.

שהרי ברש"י על הפסוק "**ויגדלו הנערים**" כתב שבגיל 13 עתו פרש לעבודה זרה, **והקשה רבי יעקב קמנצקי זצ"ל** בספרו